

NDT Lenteschool 2021: Onderwijs & cultuur na de coronacrisis

Stichting de Nationale DenkTank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

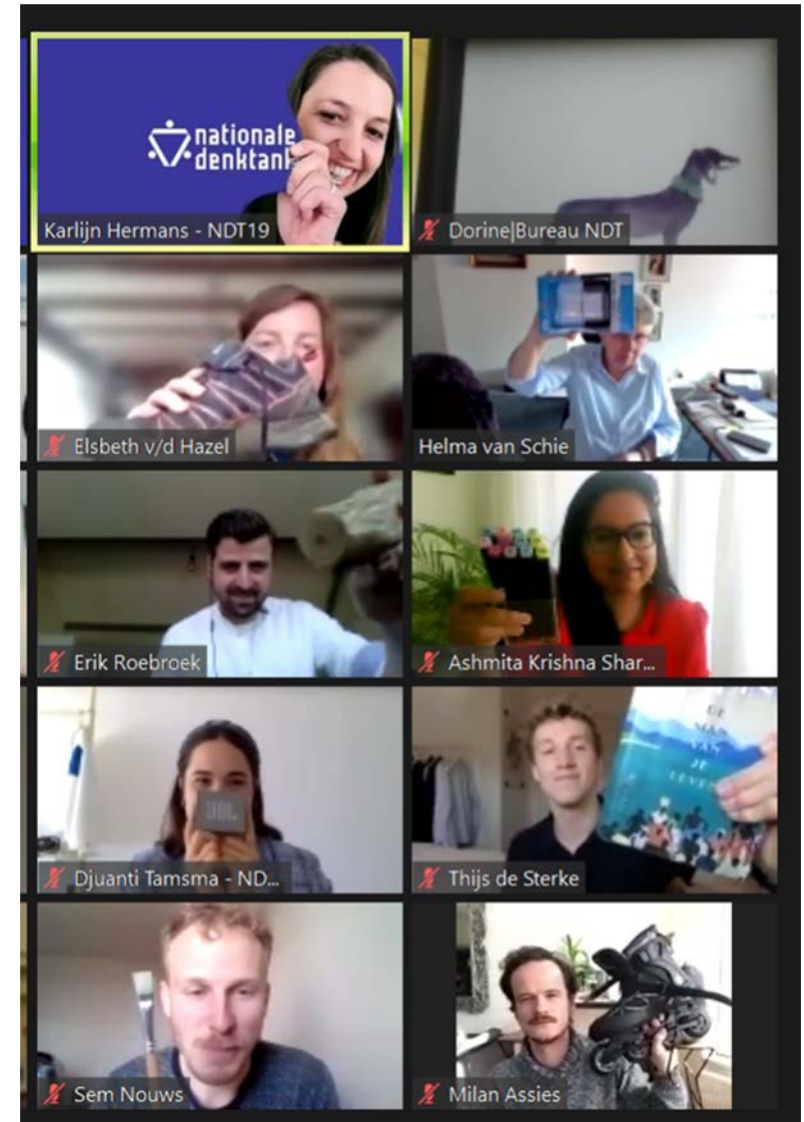
Afsluiting

104

Appendix

108

Stichting de Nationale DenkTank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

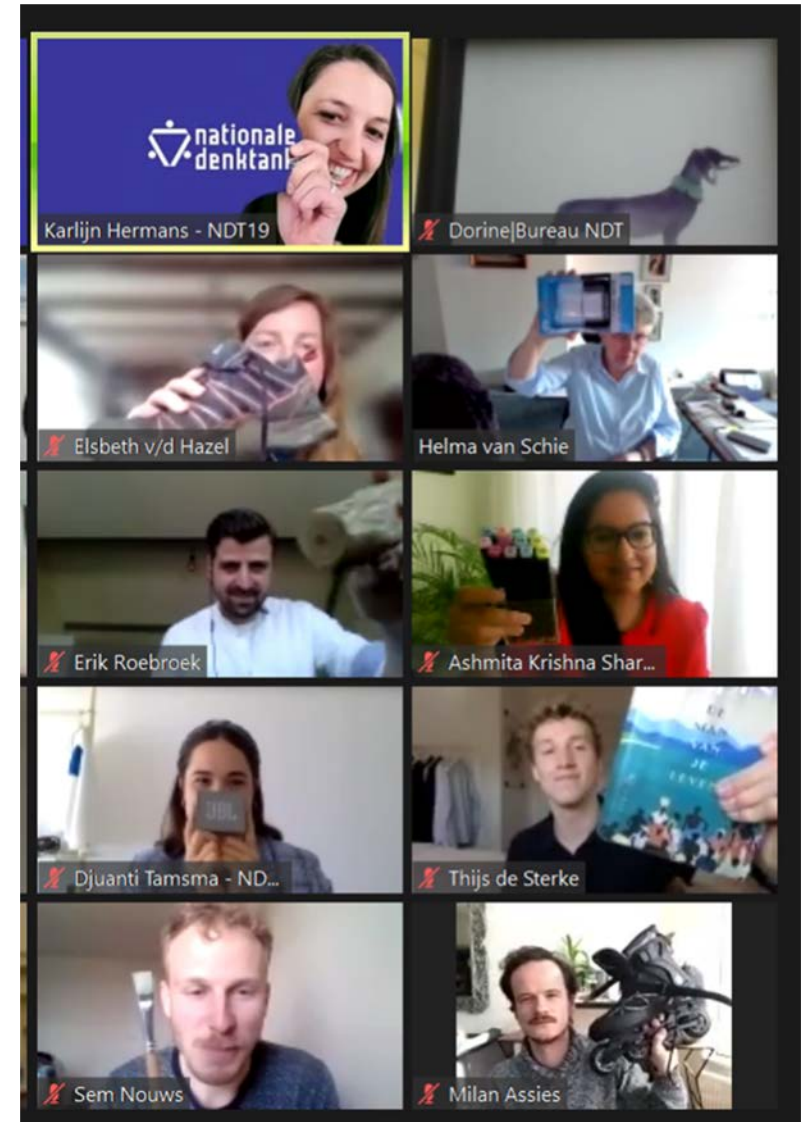
Afsluiting

104

Appendix

108

De jaarlijkse Nationale DenkTank bedenkt praktische oplossingen voor actuele maatschappelijke vraagstukken

Ieder jaar één maatschappelijk vraagstuk

Vier maanden onderzoek en genereren van oplossingen

Groeiend netwerk van oud-deelnemers en partners

Blijvende persoonlijke ontwikkeling en inzet voor maatschappelijke verbetering

Tijdens de jaarlijkse Nationale DenkTank streven de deelnemers naar het bedenken van creatieve oplossingen in drie categorieën

Maatschappelijke bewustwording (campagne)

- Met gedegen analyses inzichten en feiten onder de aandacht brengen
- Media-aandacht genereren en het veld in beweging brengen

Concrete initiatieven

- Initiatieven en startups die zelf of met partners worden uitgevoerd waarbij er concrete verbetering wordt gerealiseerd op een deel(thema)

pacmed

Beleidsverandering

- Advies aan de (lokale/ landelijke) overheid om korte en/of lange termijn beleid te wijzigen

Toekomstperspectief

- Parallel aan de oplossingen wordt ook een overkoepelende visie door de deelnemers geformuleerd

Naast de jaarlijkse DenkTank organiseert en faciliteert Stichting de Nationale DenkTank onder andere...

... Mini-DenkTanks...

... Voorjaarsdag...

... **Lenteschool**...

... en nog veel meer!

Stichting de Nationale DenkTank

Stichting de Nationale Denktank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

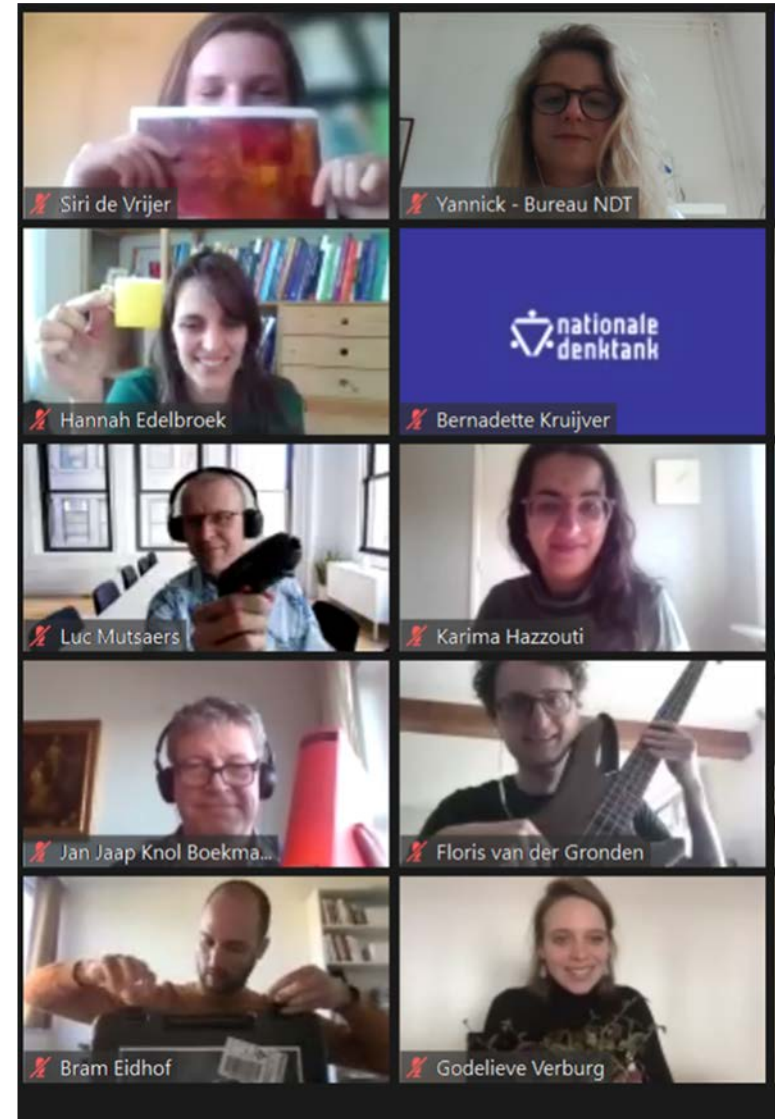
Afsluiting

104

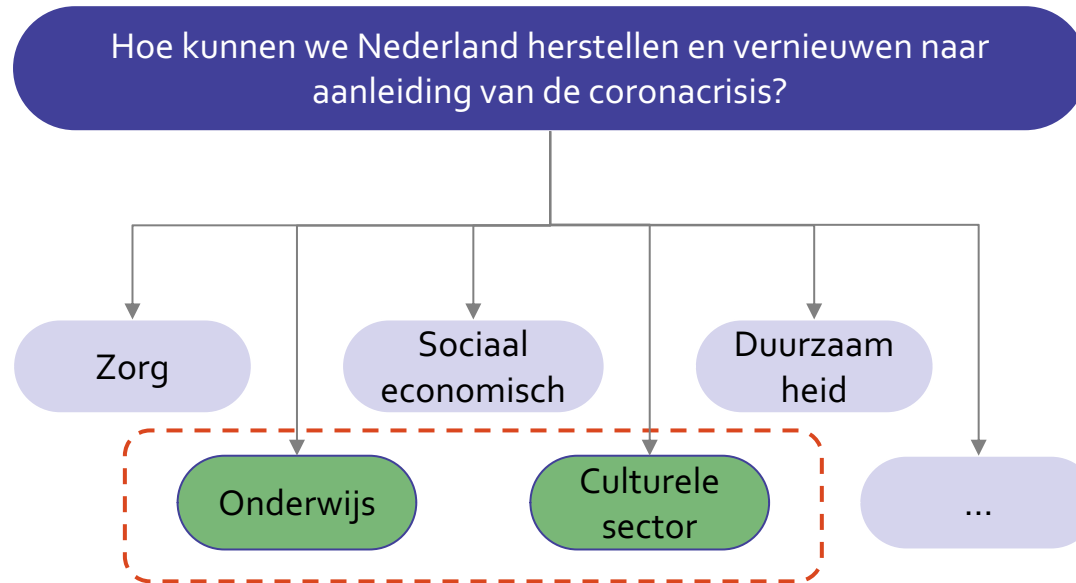

Appendix

108

De Lenteschool 2021 werkt in opdracht van de Rijksoverheid. Hierbinnen werkt het team 'Nederland na de crisis' aan de volgende hoofdvraag: **Hoe kunnen we Nederland herstellen en vernieuwen naar aanleiding van de coronacrisis?**

Deze hoofdvraag wordt behandeld op verschillende domeinen. In januari organiseerde de NDT een **Oriëntatietafel** waarin met +- 30 DenkTank alumni gebrainstormd werd over de belangrijkste knelpunten en kansen in elk van deze domeinen.

De Rijksoverheid heeft de NDT als vervolg hierop gevraagd om dieper te duiken in de **thema's onderwijs en cultuur**. Ze vroegen hierbij om een scherpe probleemanalyse met mogelijke oplossingsrichtingen (inclusief betrokken stakeholders) voor de komende vijf jaar.

Startpunten: onderzoeksvragen per thema

Onderwijs

Welke lessen en kansen voor vernieuwing komen er uit de COVID-19-crisis naar voren om kansengelijkheid te vergroten?

- Voortbouwen op Nationaal Programma Onderwijs na coronamaatregelen gericht op herstel en op de lange termijn gericht op ontwikkeling (t/m schooljaar 2024/2025)
- Zijn er naast de maatregelen die in het programma zijn opgenomen aanvullende maatregelen n.a.v. de coronacrisis of n.a.v. bevindingen van voor de coronacrisis, om kansenongelijkheid in het onderwijs te verminderen?

Culturele sector

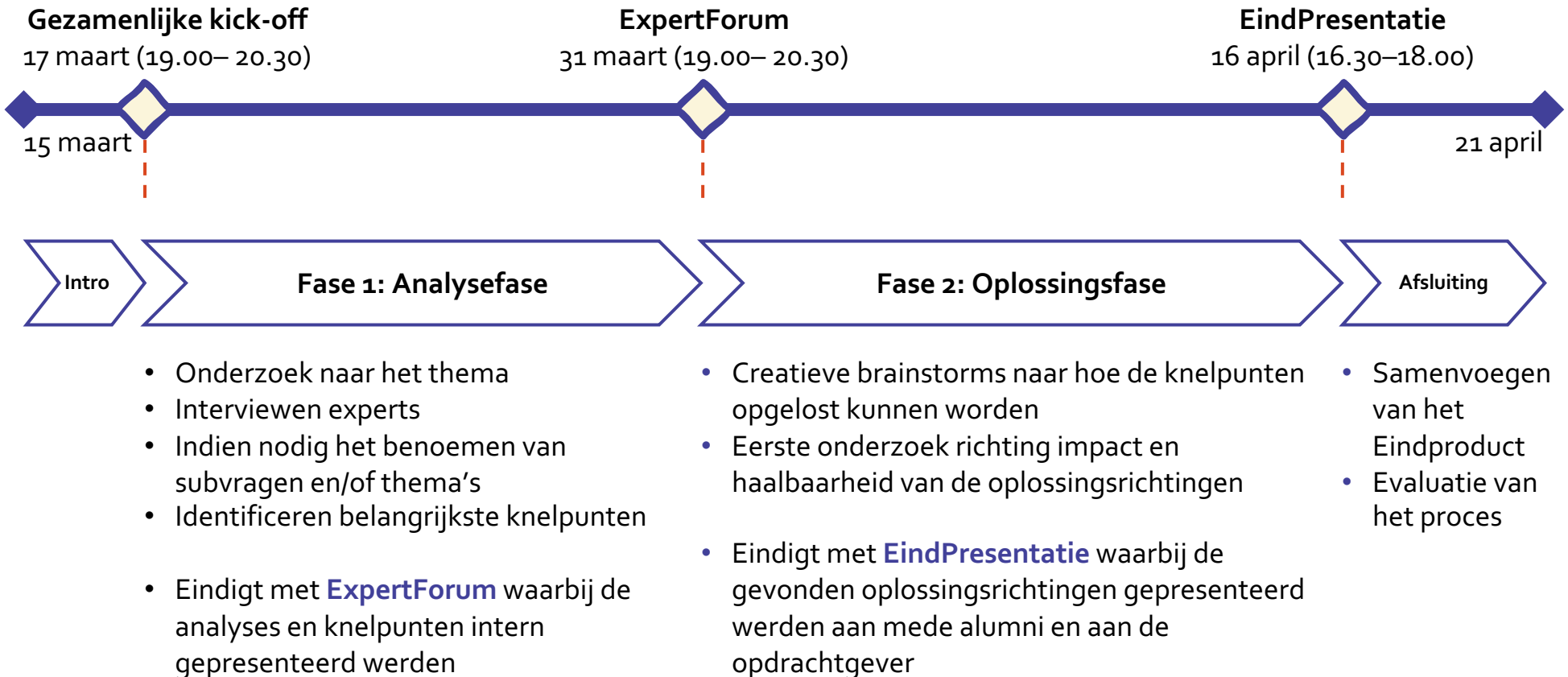

Welke acties moeten we (samenleving en overheid) ondernemen om de cultuursector en creatieve industrie wendbaarder en weerbaarder te maken n.a.v. de coronacrisis?

Denk na over vier verschillende sub-thema's:

1. Nieuwe verdienmodellen voor ondernemers en bedrijven
2. Maatschappelijke waarde
3. Mentaal herstel van burgers en samenleving
4. Nationaal erfgoed

De Lenteschool 2021 duurde ruim één maand en is opgedeeld in vier fases

Stichting de Nationale DenkTank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

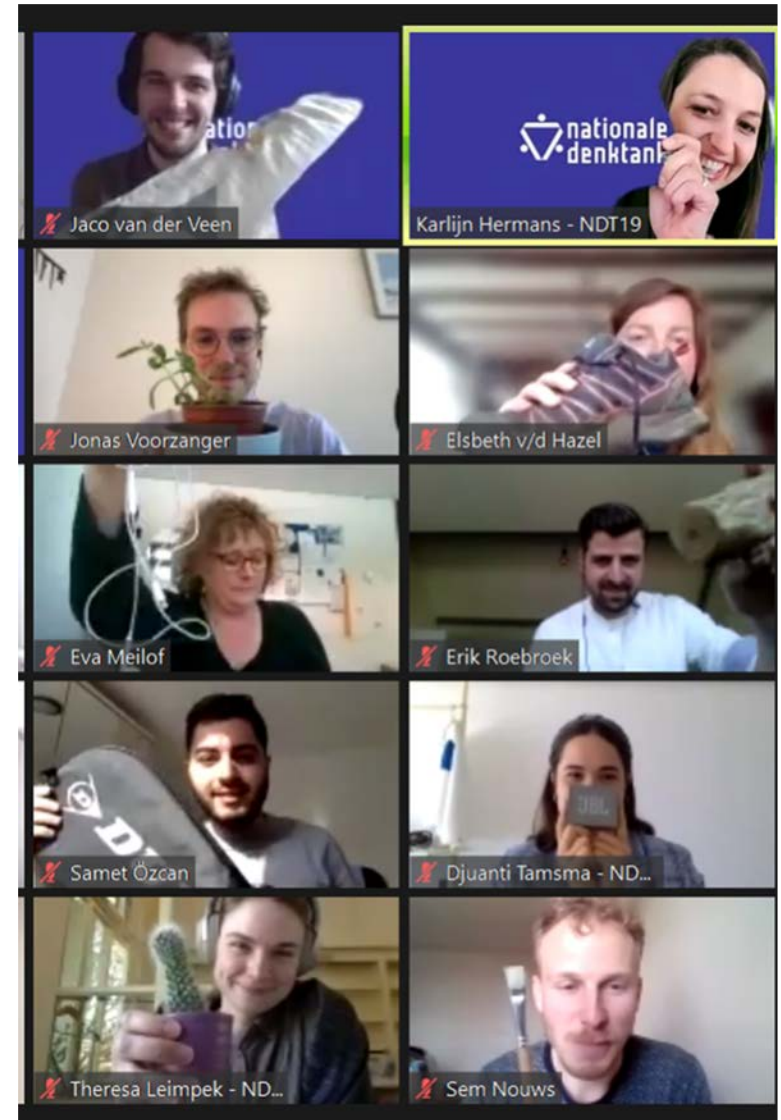
Afsluiting

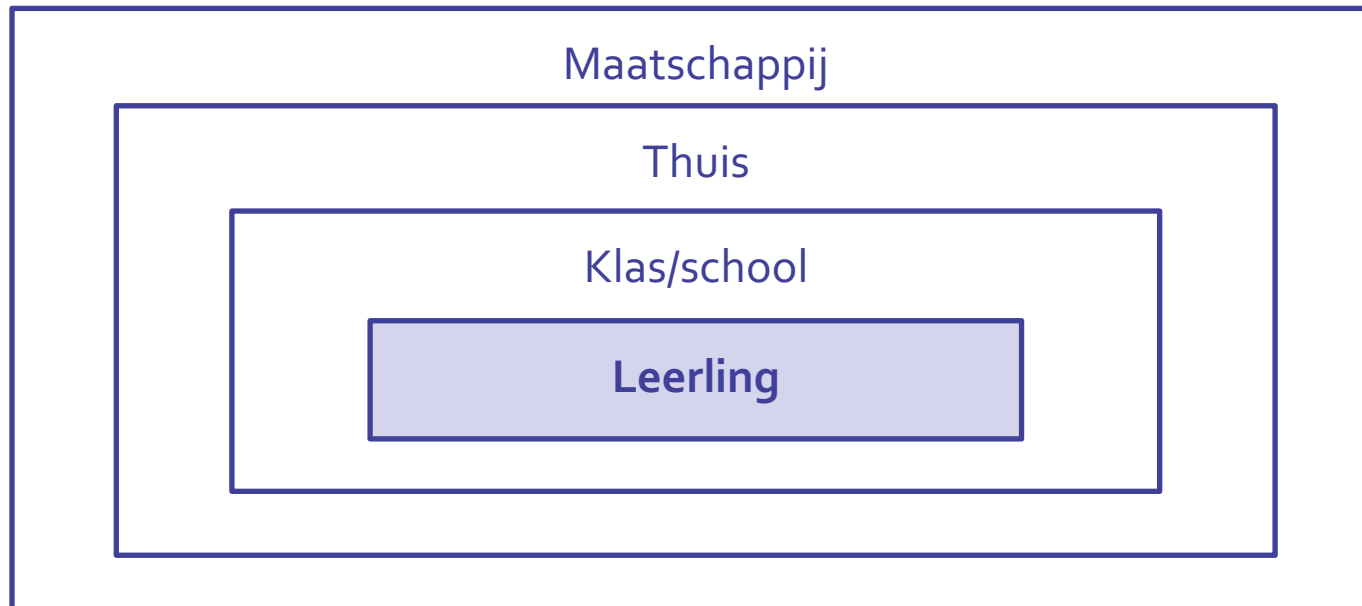
104

Appendix

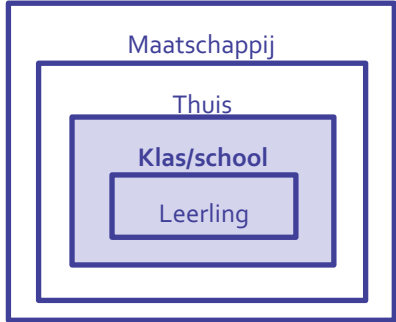
108

Overzicht gevonden oplossingen onderwijs

Subthema	Naam oplossing	Pag.	Impact	Effort
Klas/school	Extra handen in de klas	18	◆◆◆◆◆	◆◆◆◆◆
Klas/school	Flexibele lesvormen	22	◆◆◆◆◇	◆◆◆◆◇
Klas/school	Frustratie Forum	25	◆◆◆◇◇	◆◆◇◇◇
Klas/school	Cultuurzomerschool	26	◆◆◆◆◇	◆◆◇◇◇
Thuis	BabyBox	37	◆◆◆◆◆	◆◆◆◇◇
Thuis	Thuisbetrokkenheid	40	◆◆◆◇◇	◆◇◇◇◇
Thuis	Weekendschool	41	◆◆◆◆◆	◆◆◇◇◇
Thuis	Sociale werkers gekoppeld aan scholen	44	◆◆◆◆◇	◆◆◆◇◇
Thuis	Indicatorenlijst stress	45	◆◆◆◇◇	◆◆◇◇◇
Thuis	Stressles	46	◆◆◆◆◇	◆◆◆◇◇
Maatschappij	Wonderwijs!	50	◆◆◆◆◇	◆◆◆◆◇
Maatschappij	It's okay campagne	53	◆◆◆◆◇	◆◆◆◆◇
Maatschappij	Het extra uurtje	59	◆◆◆◆◆	◆◆◆◇◇

1. Klas / School

Het lerarentekort varieert tussen besturen, scholen en regio's en wordt nijpender

Het lerarentekort varieert sterk tussen besturen, scholen en regio's

- Besturen van **zwakkere scholen** hebben **meer moeite** met het vinden van personeel
- De vacature-intensiteit als percentage van het onderwijspersoneel is **ongelijk verdeeld**

Regionale verschillen

Utrecht 13,7%
Achterhoek 0,19%

Verschillen tussen scholen

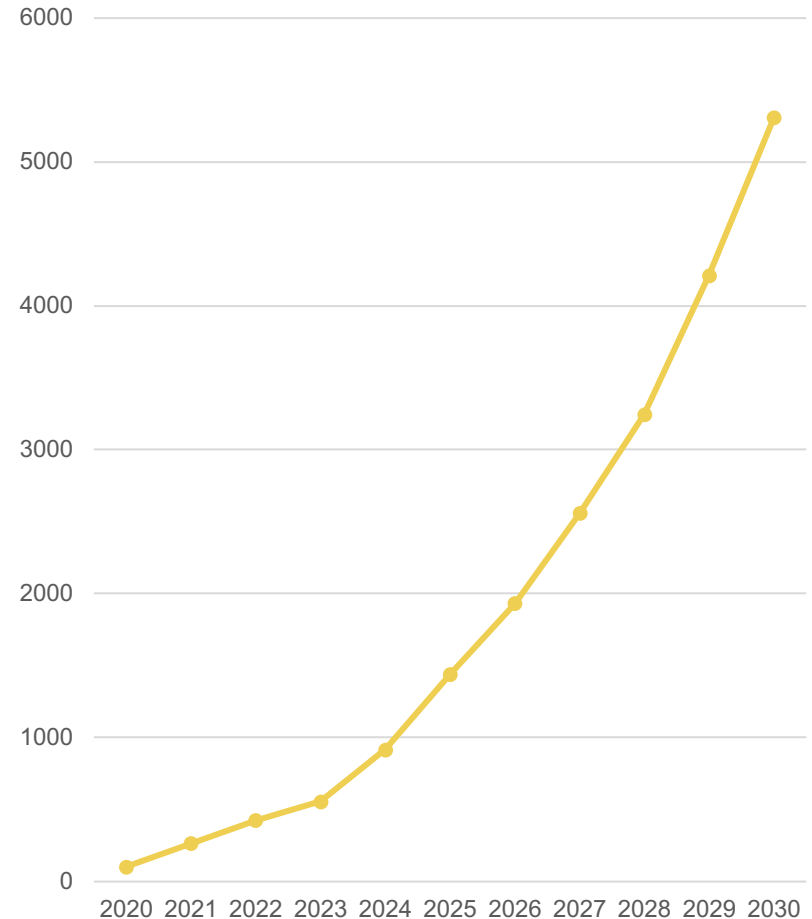
Laak (wijk): 21%
Belgisch Park (wijk): 0%

Eerder bedachte oplossingen helpen, maar niet goed en snel genoeg

1. Verhogen van de in-, door- en uitstroom van opleidingen
2. Stimuleren van zij-instromers
3. Behouden van leraren
4. Activeren van de stille reserve
5. Verbeteren van het belonings- en carrièreperspectief
6. Stimuleren van innovatie
7. Extra inzet van parttimers, onderwijsassistenten of LIO's

Verwachte tekorten aan leerkrachten en directeuren in het po in fte

Extra handen in de klas!

Zet de bevoegde leerkrachten in waar het écht nodig is!

Juf **Sara** (groep 6)
31 leerlingen in de klas
**De helft van de klas heeft een lage
Sociaal Economische Status (SES)**

*"Ik wil een deel van de leerlingen tijdens
schooltijd extra ondersteuning geven op
taal en begrijpend lezen."*

Accountant **Aïda**
Helpt graag kinderen met rekenen
**Heeft een baas die het project "Extra
handen in de klas" steunt**

*"Als ik met een deel van de kinderen
bewegend ga leren voor rekenen, kan Sara
maatwerk bieden"*

Oplossing 1a. Extra handen in de klas!

Zet de bevoegde leerkrachten in waar het écht nodig is!

Verder praten over deze oplossing?

Hannah Edelbroek
hannahedelbroek@gmail.com

Next steps

Oplossing

Basisscholen met een groot lerarentekort en/of waar veel kansarme leerlingen zitten worden op korte termijn ondersteund met 'extra handen': mensen uit het bedrijfsleven met specifieke expertise. Bij nog meer benodigde handen kunnen eventueel gepensioneerden en studenten worden ingezet. De leerkracht wordt ingezet waar deze het hardst nodig is, waardoor eventuele achterstanden kunnen worden verminderd. De extra handen worden ingezet afhankelijk van hun kennis en expertise. Ze krijgen begeleiding/coaching vanuit het project. De 'extra handen' worden minimaal een dagdeel per week voor een half jaar ingezet en betaald via vergoeding aan de huidige werkgever.

Knelpunt

- Er is sprake van een ongelijk verdeeld lerarentekort dat niet op zeer korte termijn opgelost kan worden
- Het bestrijden van kansongelijkheid vergt maatwerk en dat is lastig in grote klassen

Stakeholders

- po-scholen met lerarentekort en/of veel kansarme leerlingen
- 'Extra handen'
- Organisatie die project uit wil voeren (uiteindelijk mogelijk een stichting)
- Begeleiders/coaches

Impact & Effort

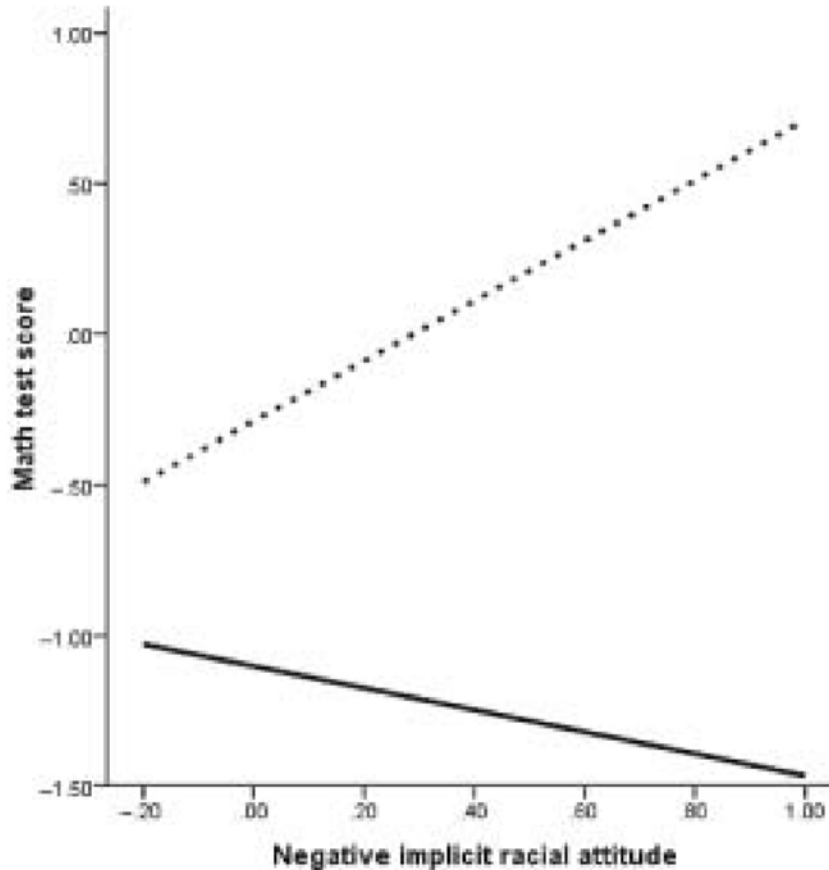
Impact:

Effort:

Het opzetten van een matchingssysteem kost menskracht en tijd. Daarnaast moet het project gepromoot worden bij bedrijven. Als de infrastructuur eenmaal staat, kunnen snel matches gemaakt worden, waardoor veel scholen geholpen kunnen worden.

- Interviews met directeuren en leerkrachten om te onderzoeken waar zij écht mee geholpen zijn op dit vlak.
- Opzetten projectteam om scholen en 'extra' handen' aan elkaar te matchen.
- Zoeken van twee of drie pilotscholen om de opzet mee te testen.

De onbewuste vooroordelen van een docent hebben een negatieve invloed op verwachtingen en leerprestaties van leerlingen

Dit wordt verder versterkt door twee processen

Meta stereotypering

Leerlingen in kwetsbare groepen gaan zich gedragen naar hun stereotype

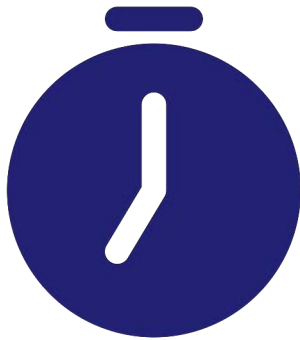
De docent/leerling relatie

Juist voor kansarme leerlingen is deze band voorwaardelijk aan succes

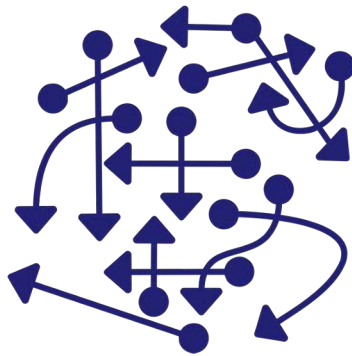

Dit wordt gemeten met de *Implicit Association Test (IAT)*

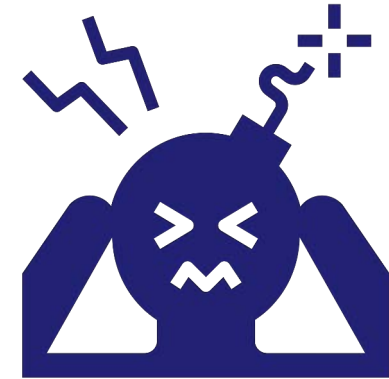
Het bestrijden van kansenongelijkheid vergt maatwerk en dat is lastig in grote klassen

Als je je aandacht moet verdelen over meer leerlingen, houd je per leerling minder tijd over om maatwerk te leveren

In een grote klas komen automatisch meer verschillende leerproblemen en achterstanden voor, wat één effectieve oplossing lastig maakt

Bij een te grote klas houdt een docent geen mentale bandbreedte meer over om maatwerk te leveren

Flexibele lesvormen

Maak differentiatie in lesvormen mogelijk en geef ruimte voor het leveren van maatwerk

Basisuitleg in grote groep/digitaal

Ondersteuning en verdieping in kleine groepen

Oplossing 1b. Flexibele lesvormen in het voortgezet onderwijs

Verder praten over deze oplossing?

Sem Nouws
semnouws@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Verschillende onderdelen van lessen uit elkaar trekken
- Basisuitleg wordt gedaan voor grotere groepen in collegezalen of digitaal. De basisuitleg hoeft niet telkens herhaald te worden voor elke klas
- De vrijgespeelde tijd kan in kleine klassen (ca. 15 leerlingen) worden gebruikt voor verdieping en ondersteuning

Knelpunt

Het bestrijden van kansenongelijkheid vergt maatwerk en dat is lastig in grote klassen. Dat komt door beperkte tijd, de vele verschillende uitdagingen per les en de toegenomen werkdruk.

Stakeholders

- Middelbare scholen: implementatie en faciliteiten verzorgen
- Ministerie OCW: mogelijk maken in beleid en regelgeving
- Docenten: invulling geven aan nieuwe lesvorm

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Het vergt een grote verandering van de huidige invulling van het voortgezet onderwijs. Maar het kan voor een flinke verlaging van de werkdruk zorgen, waardoor aandacht kan worden geschonken aan de leerlingen die dat nodig hebben.

- Onderzoek: welke vakken/onderwerpen zijn geschikt voor deze lesvorm? Hoe groot kan de groep bij de basislessen maximaal zijn? Wat is een goede verhouding tussen beide lesvormen?
- Meerjarige pilots opzetten om het idee te testen, monitoren en evalueren.
- Beleid ontwikkelen om scholen in staat te stellen deze lesvorm in te zetten.

Interventies mislukken sneller als er geen breed gedragen verbetercultuur heerst

dit heeft drie oorzaken

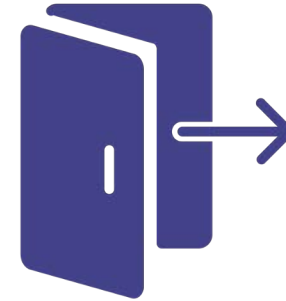
Beperkte kennis-uitwisseling

Kennis blijft lokaal als docenten niet gestimuleerd worden om elkaars lessen te bezoeken of daar geen tijd voor krijgen

Zwalkend beleid

Schoolleiders kunnen steeds opnieuw hun eigen richtingen kiezen als er geen brede schoolvisie is

Hoog verloop

Docenten vertrekken als ze zich geen mede-eigenaar voelen van hun lessen of niet de indruk hebben dat ze toewerken naar iets beters

Wat zit je dwars?

Ik word knettergek van die zinloze oudergesprekken!!!

Relevante uitdagingen

Zinvolle oudergesprekken in beperkte tijd	 3	 33	Laat ouders van tevoren mailen waar ze het over willen hebben
Ouders meer betrekken bij huiswerk	 4k	 12	Laat kinderen mee komen
	 144	 7	Vraag het schrift mee te nemen
			

Oplossing 1c. Frustratie Forum

Een platform waar frustratie wordt omgezet naar praktische oplossingen en zo bijdraagt aan de verbetercultuur op scholen

Verder praten over deze oplossing?

Jonas Voorzanger

jonas.voorzanger@mac.com

Next steps

Oplossing

- Tienduizenden docenten hebben dagelijks vergelijkbare frustraties, maar de frustraties kunnen per school verschillen. Door positief geformuleerd hun frustraties te laten delen, ontstaat er een netwerk van scholen en gelinkte uitdagingen. Door gebruikers de mogelijkheid geven te laten stemmen, ontstaat een overzicht van de meest gedeelde uitdagingen. Per uitdaging kunnen gebruikers oplossingen indienen die leiden tot meer frustratievrije scholen.

Knelpunt

- Door het ontbreken van een breed gedragen verbetercultuur hebben veel interventies niet de beoogde impact.

Stakeholders

- Schoolbesturen
- Schoolleiders
- Aanbieders van onderwijstrainingen
- Docenten
- ULO's en PABO's

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- De grootste uitdaging zit in het garanderen van de privacy en de promotie van het platform. De impact is afhankelijk van de mate waarin frustratie door anderen wordt opgelost.

1. Prototype in elkaar hacken
2. Testen binnen één organisatie
3. Bij succesvolle test, programmeur met onderwijs-affiniteit vinden
4. Prototype omzetten in simpele app
5. Pilot binnen een schoolbestuur met meerdere scholen
6. Pilot evalueren
7. Prototype omzetten in schaalbare versie
8. Minimale marketing
9. Onderzoek naar de (ervaren) impact doen

Oplossing 1d. Cultuurzomerschool

Maakt je zomervakantie

Verder praten over deze oplossing?

Bernadette Kruijver

b.a.kruijver@gmail.com

Next steps

- Koppelen van experts uit de culturele sector/makers aan scholen in hun regio.

Oplossing

- Zomerschool op de eigen schoollocatie met docenten van de eigen school aangevuld met een rijk cultuurprogramma/makersprogramma.
- Bevoegde docent begeleidt bij taal & rekenen
- Experts uit de culturele sector begeleiden bij een inspiratieprogramma.
- Vanuit de eigen school, dus dichtbij de behoefte van de leerling.
- Is onderdeel van de eigen school

Knelpunt

- Achterstand in ervaringen
- Biedt structuur, werkt aan zelfvertrouwen (en aan taal & rekenen)

Stakeholders

- Eigen school, experts uit de culturele sector, leerlingen

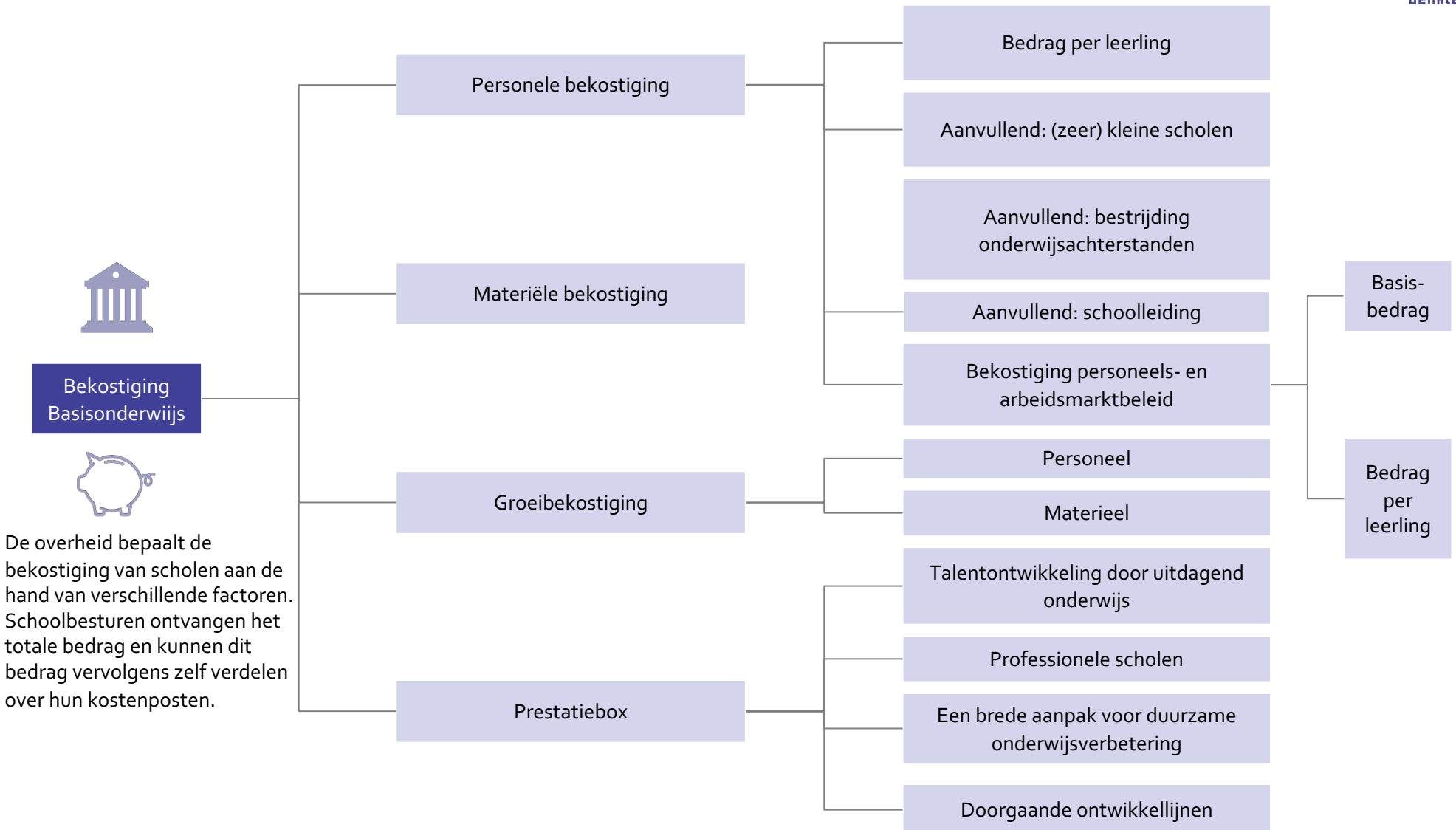
Impact & Effort

Impact:

Effort:

- De inzet van mensen uit de culture sector maakt zomerschool haalbaar met een klein aantal docenten van de eigen school.

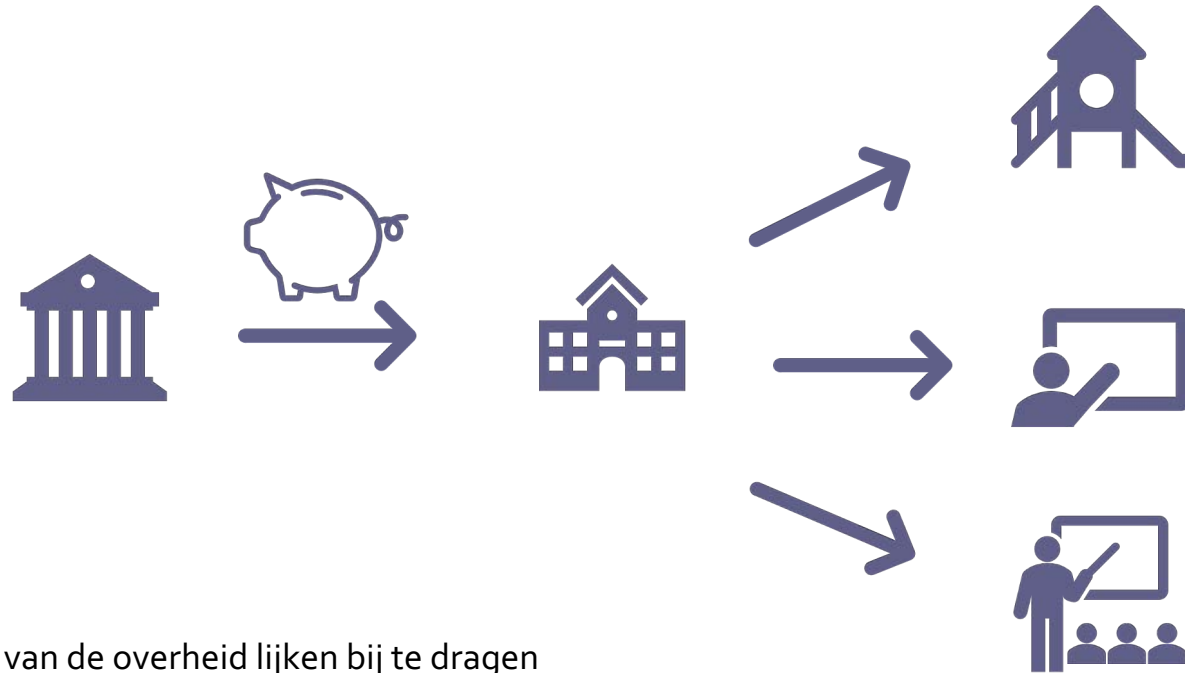
Overig gevonden knelpunten Klas/school: De financiële structuur van het onderwijs werkt ongelijkheid in de hand (1/2)

De overheid bepaalt de bekostiging van scholen aan de hand van verschillende factoren. Schoolbesturen ontvangen het totale bedrag en kunnen dit bedrag vervolgens zelf verdelen over hun kostenposten.

Overig gevonden knelpunten Klas/school:

De financiële structuur van het onderwijs werkt ongelijkheid in de hand (2/2)

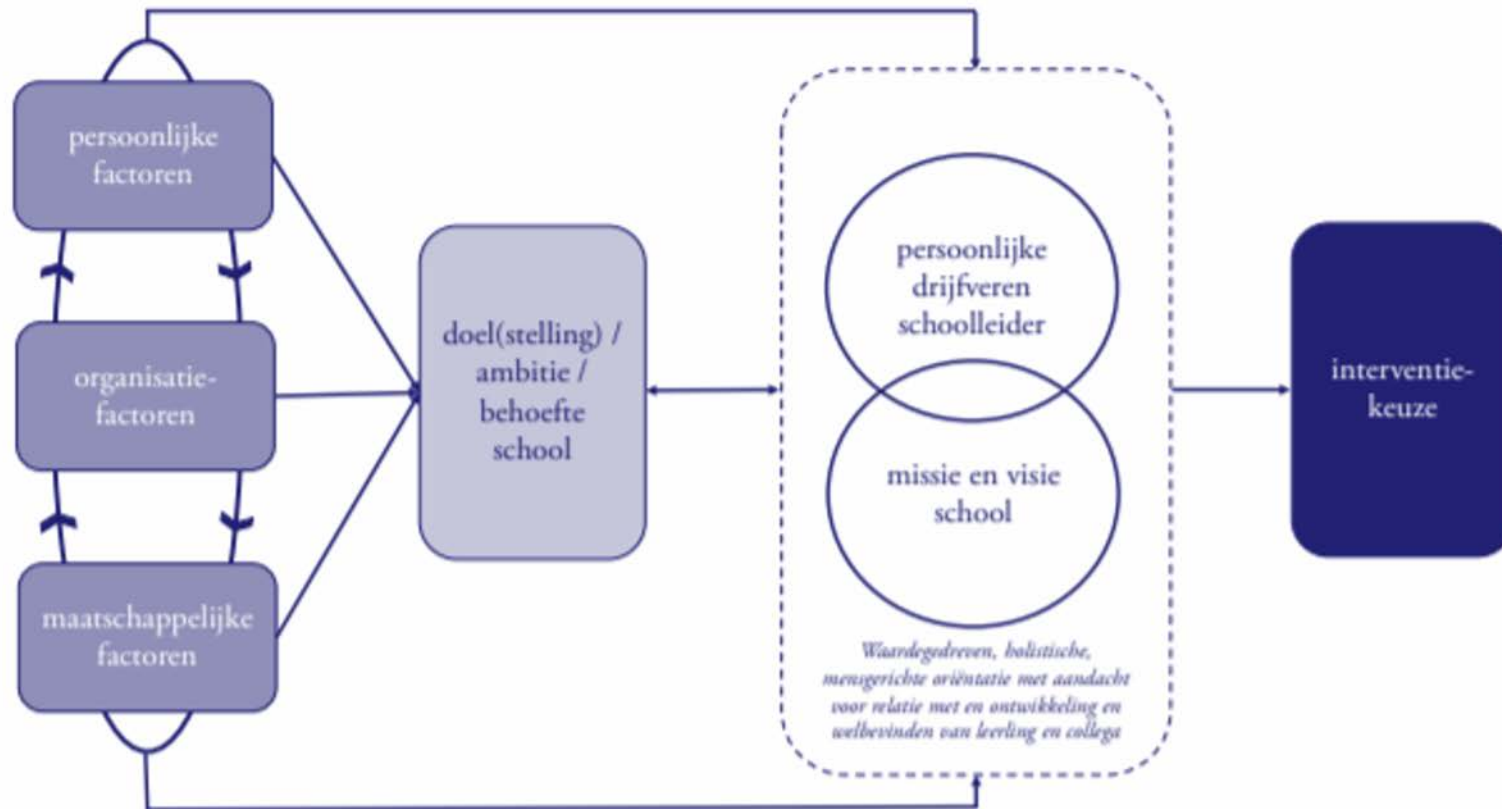

“Sommige maatregelen van de overheid lijken bij te dragen aan het vergroten van gelijke kansen, maar dat doen ze niet. Voorbeelden hiervan zijn de nieuwe berekening van de achterstandsgelden en het vrijwillig maken van de ouderbijdrage.”

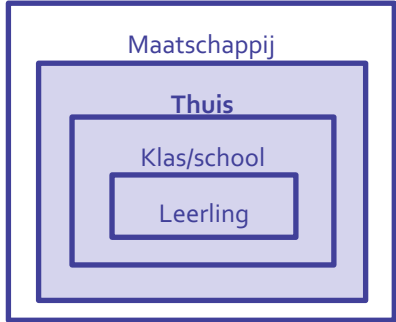
Ewald de Vries - bestuursvoorzitter Lucas Onderwijs

Overig gevonden knelpunten Klas/school: Schoolleiders baseren hun interventies niet of nauwelijks op wetenschappelijke inzichten, maar bijna volledig op *tacit knowledge*

Onderzoek onder VO-schoolleiders laat zien dat interventies gericht op onderwijs, organisatie en personeel zelden direct verklaard worden uit populair internationaal effectiviteitsonderzoek.

2. Thuis

Gebrek aan devices is maar beperkt het probleem

Materiële problemen met name bij arme gezinnen

- 95% van de ouders geeft aan dat een tablet of computer noodzakelijk is voor vo, 66% voor po¹
- Bijna 90% van de scholen verstrekte leerlingen apparatuur (3)
- Ruim 80% van de scholen ondersteunde bij het aansluiten van apparatuur of software
- Kleine groep, m.n. vo, bij wie noodzakelijke middelen ontbreken:
  - 6% zonder eigen laptop of tablet (1)
- Leerlingen met een kansarmere achtergrond hebben lagere ICT-vaardigheden (4)

(1) Sociale ongelijkheid in thuissscholing tijdens de coronacrisis Thijs Bol, Universiteit van Amsterdam

(2) Kennisnet monitor hybride onderwijs vo 2021

(3) Kennisnet monitor hybride onderwijs po 2021

(4) Digitale sprong Whitepaper gelijke kansen 21 feb - Onderzoek van Bakker, Denessen, Dennissen en Oolbekkink-Marchand (2013) en Bol (2020)

De invloed van thuis op schoolprestaties werd groter door de coronacrisis

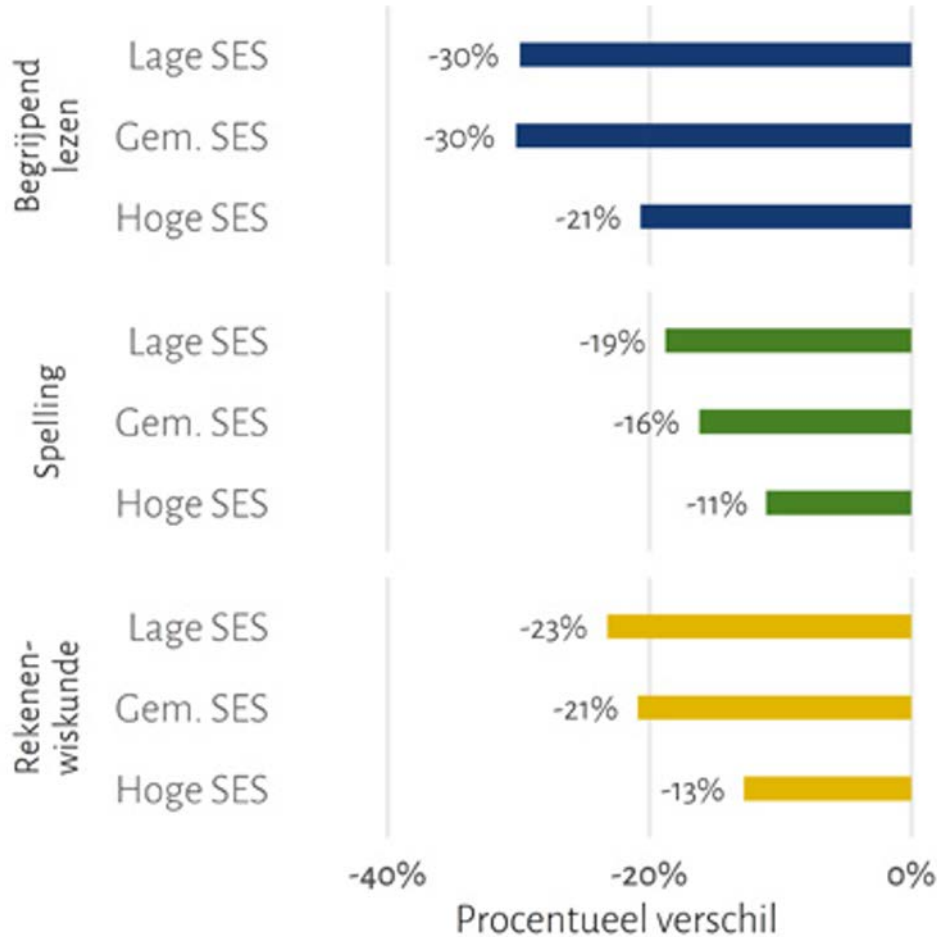
Drie bestaande problemen werden daarbij uitvergroot:

1. Eerste levensjaren
2. Betrokkenheid ouders
3. De ervaren stress

Sommige leerlingen zijn éxtra gedupeerd door schoolsluiting

Minder vooruitgang op begrijpend lezen, spelling en rekenen-wiskunde

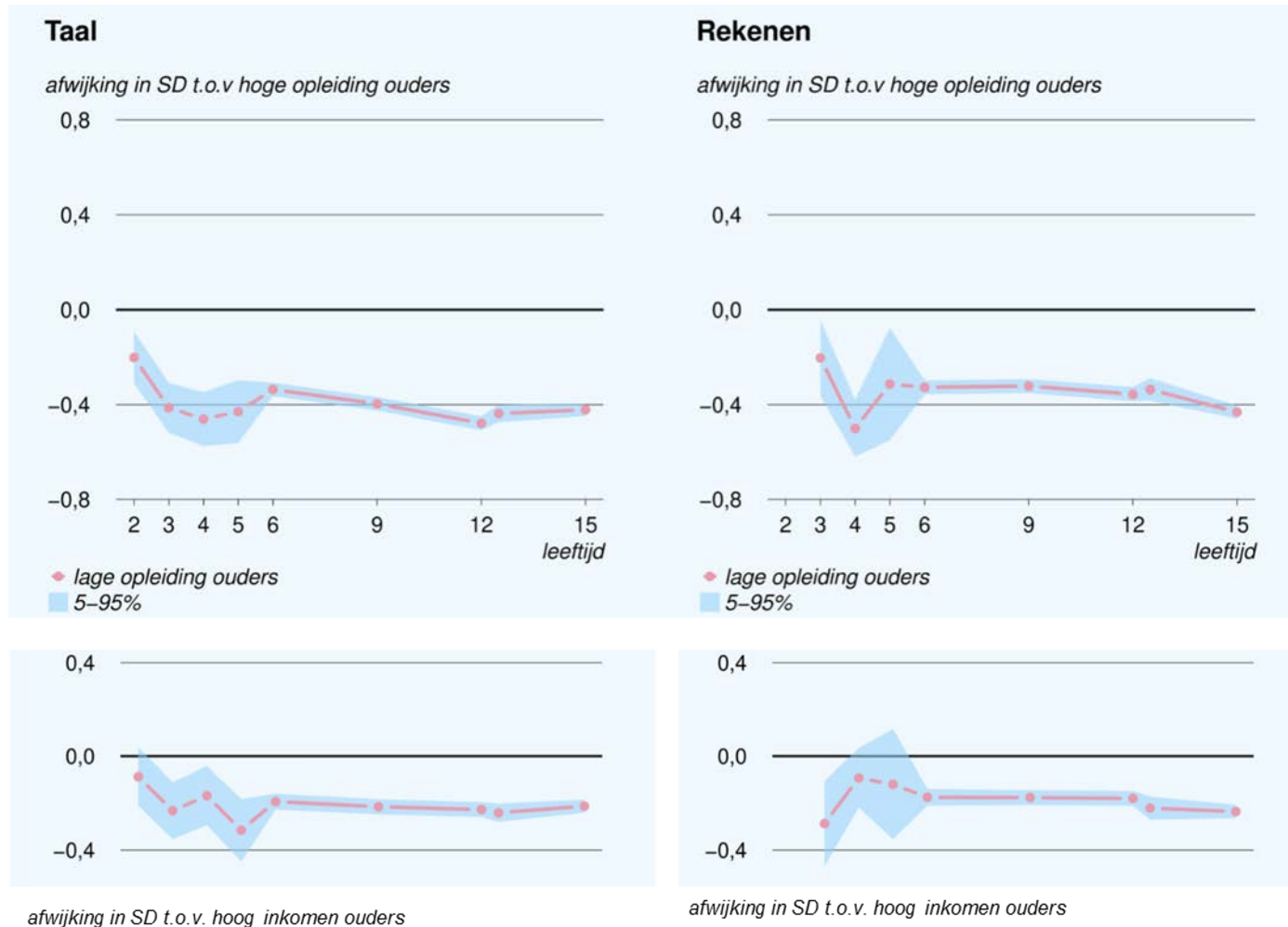

Inzichten

- Gemiddeld gingen alle leerlingen minder vooruit tijdens de eerste schoolsluiting, maar deze leerlingen het minst:
- Lage SES
- Migratie-achtergrond
- Eenoudergezin
- Groot gezin
- Eerdere laagpresteerders

Kansenongelijkheid ontstaat al in de eerste levensjaren

Meetbare verschillen in vaardigheden

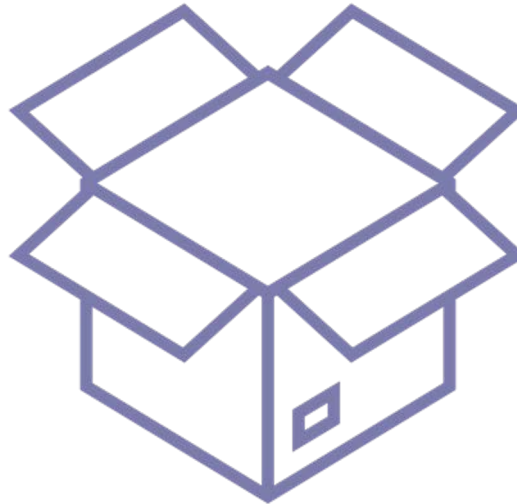
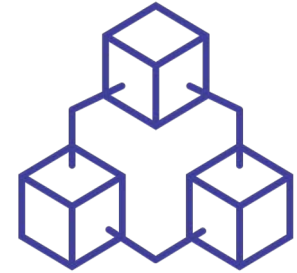

Achtergrond

- Deze achterstanden worden niet ingehaald.
- Migratieachtergrond: ook achterstand, maar wordt tijdens school ingehaald.
- Voorkomen is beter dan genezen:
  1. Zorg voor goede voor- en vroegschoolse educatie.
  2. Zorg voor een stimulerende educatieve (thuis)omgeving.
- Ouders met hoog opleidingsniveau en hoger inkomen kunnen daar vooralsnog beter in voorzien.

De BabyBox

Zorg voor een stimulerende educatieve (thuis)omgeving

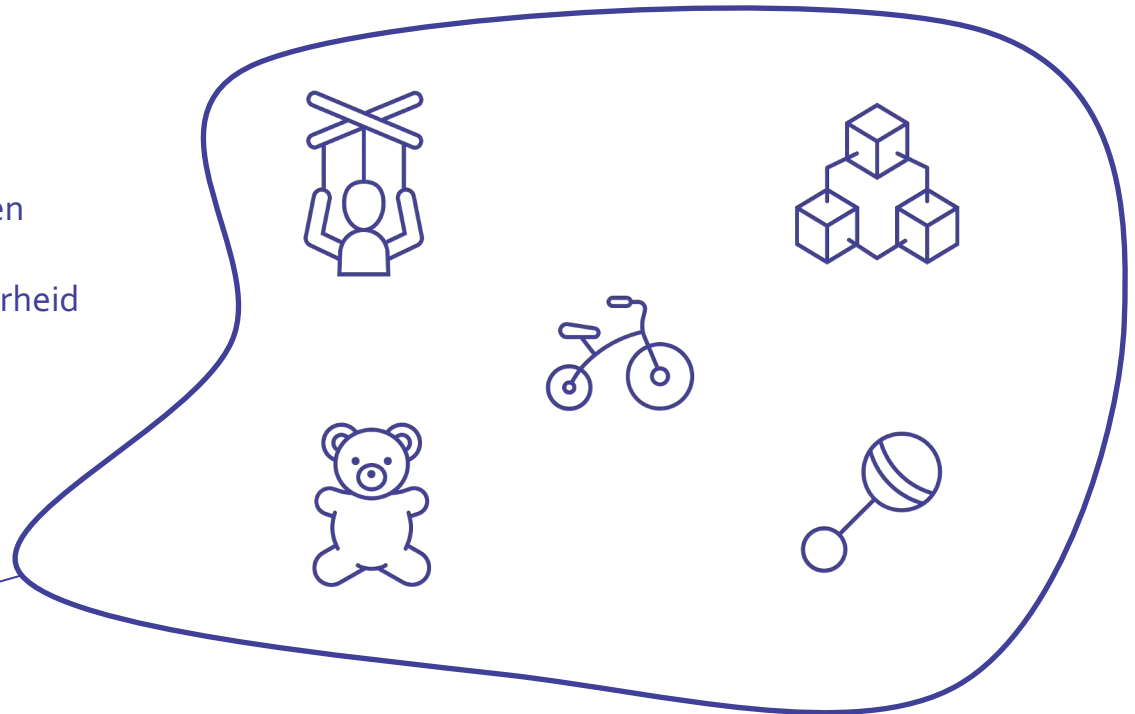

Zorg voor een stimulerende educatieve (thuis)omgeving:

De BabyBox

Gratis doos bij de geboorte

- Stimuleren ontwikkeling kind eerste levensjaren
- Gelijkheid tussen ouders/kinderen
- Gevoel van saamhorigheid en steun vanuit overheid
- (Sterftcijfer baby's daalt)

Wat is er nodig?

- Doos samenstellen (m.b.v. experts en bedrijven/organisaties)
- Manier van uitgifte
- Financiële steun project

Oplossing 2a. BabyBox

Ontwikkelingsdoos voor bij de geboorte

Verder praten over deze oplossing?

Schoutje Schouten

schoutje_schouten@hotmail.com

Next steps

Oplossing

- In sommige landen krijgen ouders bij de geboorte een doos met babyspullen om ervoor te zorgen dat alle ouders op 'gelijk niveau' aan het ouderschap beginnen. Stel nu dat er zo'n doos komt om iedereen dezelfde spullen te geven die bijdragen aan de ontwikkeling van het kind. Een doos met blokken, en andere speeltjes of boeken die het kind helpt om vaardigheden te ontwikkelen. Een doos met spullen waar vooral nog niet alle ouders toegang toe hebben (om wat voor reden dan ook).

Knelpunt

- Ongelijkheid 0-4 jaar

Stakeholders

- Expertteam dat kan helpen bij het bepalen wat noodzakelijk is in zo'n doos
- Investeerders
- Bedrijven die mogelijk spullen willen sponsoren
- Ziekenhuizen

Impact & Effort

- Impact: Effort:
- Een doos samenstellen qua inhoud is eenmalig werk, daarna is het een kwestie van investeerders vinden voor het uitbrengen van de doos (dit kan ook de overheid zijn), en het reguleren van de uitgifte via ziekenhuizen of aangifte geboren kind o.i.d.

- Expertteam: om de inhoud van de doos te bepalen
- Contact met organisatie land wat al zo'n doos met babyspullen heeft om te leren van hen (hoe zorg je dat iedereen zo'n doos krijgt, wat is er allemaal voor nodig)
- Stappenplan voor implementatie opzetten

- Vrijwel alle ouders vinden het belangrijk om hun kind te helpen, maar zijn hier niet allemaal toe in staat
- Meer dan 75% van de leerlingen ervaart steun, maar po-leerlingen en jongeren met een migratieachtergrond relatief minder
- Ontbreken van ondersteunende relatie activeert stress met slechtere schoolprestaties als gevolg
- Corona vergroot de druk op kinderen:
  - Toename van kindermishandeling
  - Toename van acute psychische problemen (eetstoornissen, suïcidale gedachten, etc...)

Slechts 30% van de laagopgeleide ouders voelt zich voldoende in staat om te helpen als hun kind op vwo zit.

po-ouders

80% hogeropg.

63% lageropg.

vo-ouders

75% hogeropg.

40% lageropg.

(& 30% bij kind op vwo)

Help de ouders de kinderen helpen

Thuisbetrokkenheid kan onderwijsvertraging verkleinen, juist bij lage SES

ontmoet-andere-
ouders- avond

kettingreactie-
challenge

tips voor docenten
om beide ouders te
betrekken

neem-je-ouder-
mee-dag

powerpapa's en
supermama's

nationale
thuis schooldag

Oplossing 2b. Thuisbetrokkenheid

Help de ouders de kinderen helpen

Verder praten over deze oplossing?

Bernadette Kruijver

b.a.kruijver@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Campagne om de thuisbetrokkenheid te vergroten.
  - Tips voor leraren om beide ouders te betrekken
  - Challenge voor kinderen en ouders
  - Nationale thuishooldag
  - Neem-je-ouder-mee-dag

Knelpunt

- Leerlingen met betrokken ouders ontwikkelen zich beter.
- Ouders willen graag helpen, maar voelen zich niet altijd in staat.
- Stress bij jongeren die zich niet gesteund voelen thuis.

Stakeholders

- Opvoeders en kinderen, school

Impact & Effort

Impact:

Effort:

Als het lukt om de thuisbetrokkenheid te vergroten en zo voor meer leerlingen een steunende omgeving te creëren, zal de impact zeer groot zijn. Dit vraagt echter ook een zeer grote inspanning. In dit initiatief worden kleine laagdrempelige acties opgezet om meer aandacht voor het thema te krijgen en zo een eerste stap te zetten.

- Er wordt al heel veel gedaan op dit gebied. Aansluiten bij bestaande organisaties en vooral ludieke acties opzetten.
- Probeer de betrokkenheid van de vaders vast te houden/terug te brengen.
- Help de ouders die dat nodig hebben, bijvoorbeeld met rolmodellen.

Oplossing 2c. Weekendschool+

Maatjesproject gericht op ouders

Verder praten over deze oplossing?

Bernadette Kruijver

b.a.kruijver@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Uitbreiding van de weekendschool met een maatjes project voor ouders. Uitwisseling/rolmodel met andere ouders wat zij bijdragen aan de opleiding van hun kind.

Knelpunt

- Alle ouders vinden het belangrijk om hun kind te ondersteunen, maar ouders met een lagere opleiding voelen zich minder goed in staat.

Stakeholders

- Bestaande weekendscholen:
- Thuisonderwijsmaatjes, JINC, Move, School's cool, Petje af, IMC Weekendschool
- Ouders & leerlingen

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Door aan te sluiten bij een bestaand weekendschoolprogramma kan met een minder grote effort veel bereikt worden.

- Aansluiten bij een bestaand weekendschoolprogramma

Gevolgen van de coronacrisis op de hoeveelheid stress bij kinderen

“Er staat in de coronacrisis heel veel druk op het leven van een kind.”¹

Kinderarts Annemarie van Bellegem

- Door coronatijd toename in kinderen met:¹
  - acute psychische problemen
  - eetstoornissen
  - suïcidale gedachten en pogingen
  - zelf toegebrachte schade
- Voor corona:
  - ong. 15.000 kinderen slachtoffer kindermishandeling.
- 1e lockdown:
  - ong. 40.000 kinderen slachtoffer kindermishandeling.

☑ Een verdrievoudiging dus.¹

- Jaarlijks: tussen de 90.000 en 127.000 kinderen en jongeren tussen 0 en 18 jaar te maken met vorm van kindermishandeling. In 96% van de gevallen was dit door een biologische ouder.²
- Ruim 1 op de 10 scholieren heeft in eerste jaar middelbare school te maken gehad met kindermishandeling.²

Kindermishandeling

- Factoren die het risico op kindermishandeling (en stress) vergroten:
- Bij laag opleidingsniveau ouders is kans 10x zo groot³
- Bij gezinnen met werkloze ouders is kans 3x zo groot³
- Kinderen met een onstabiele thuissituatie⁴
- Toename seksueel misbruik door toename uren op internet²
- Bij langdurig bij elkaar thuis verblijven, mogelijk baanverlies, angst voor besmetting²
- Geen afleiding sportclub of sociaal contact²

¹ https://www.unicef.nl/files/Rapport_Geluk%20zonder%20druk_DEF_interactief.pdf, ² <https://www.autismeacademie.nl/wp-content/uploads/2021/03/RT-2021-1-12-De-Invloed-van-stress-op-het-leervermogen-van-het-jonge-kind.pdf>
³ <https://www.qelijke-kansen.nl/actueel/nieuws/2020/12/17/fatma-koser-kaya-over-2020>, ⁴ <https://www.tumult.nl/het-effect-van-stress-op-je-brein-tijdens-het-leren/>, ⁵ <https://verkenjegeest.com/het-effect-van-toxische-stress-op-de-hersenontwikkeling/>

Het verschil in ervaren stress bij leerlingen is een indicator voor kansenongelijkheid

In het algemeen is floreren nog steeds de norm, maar...

- ... De coronacrisis heeft de stresssituatie bij vele kinderen verhoogd
De sociaal-economische en emotionele ontwikkeling van kinderen tijdens de periode van onderwijs op afstand is zo mogelijk nog een veel groter probleem dan de leerachterstand. Want dat is niet zomaar weg te halen met extra leraren of inzet. [1]
- ... De laatste jaren is de druk door schoolwerk aanzienlijk gestegen [2]
  - 1 op de 3 jongeren op vo ervaart druk van schoolwerk.
  - leerlingen op het vwo het vaakst stress
  - leerlingen op het vmbo-b minst vaak stress
  - meisjes en jongeren met westerse migratieachtergrond ervaren vaak stress
- ... 1 op de 12 jongeren ervaart stress door situatie thuis [3]
Deze stress kan ontstaan door situaties zoals scheidingen, ziekte of werkloosheid, het overlijden van een familielid of huisdier.
Maar ook door dingen die niet ingrijpend lijken op het eerste gezicht: kleine pesterijen, beledigingen of afkeurende blikken. [4]

Door stress gaan de vaardigheden voor succesvol leren achteruit:

Zelfbeheersing, onthouden, redeneren, en plannings- en concentratieproblemen. [3,5]

In een stressvolle situatie presteert een leerling dus minder goed dan in een stress-vrije situatie. Stress is daarmee een belangrijke indicator voor kansenongelijkheid.

Wat gebeurt er bij stress?

Bij signaal 'gevaar' komen stresshormonen vrij. Deze zijn van invloed op hart, longen, bloedcirculatie, stofwisseling, afweersysteem en huid. Ook stimuleren de stresshormonen de aanmaak van dopamine, noradrenaline en adrenaline. Angstige reacties en alertheid zijn een gevolg. [3,5]

[1] <https://www.gelijke-kansen.nl/actueel/nieuws/2020/12/17/fatma-koser-kaya-over-2020>, [2] https://www.unicef.nl/files/Rapport_Geluk%20onder%20druk_DEF_interactief.pdf, [3] <https://verkenjegeest.com/het-effect-van-toxische-stress-op-de-hersenontwikkeling/>, [4] <https://www.autismeacademie.nl/wp-content/uploads/2021/03/RT-2021-1-12-De-invloed-van-stress-op-het-leervermogen-van-het-jonge-kind.pdf>, [5] <https://www.tumult.nl/het-effect-van-stress-op-je-brein-tijdens-het-leren/>

Oplossing 2d. Sociale werkers gekoppeld aan scholen

Verder praten over deze oplossing?

Schoutje Schouten

schoutje_schouten@hotmail.com

Next steps

Oplossing

- Sociale werkers worden gekoppeld aan scholen. Dit zodat de drempel een stuk lager wordt voor ouders of docenten om hulp te vragen, als daar behoefte aan is.
- Zoiets is al opgezet, en dat bevalt alle partijen erg goed.

Knelpunt

- Betrokkenheid ouders
- De ervaren stress bij het kind

Stakeholders

- Maatschappelijke organisaties (sociale werkers)
- Scholen
- Ouders > bewustzijn creëren dat dit er is en hoe makkelijk via deze weg af en toe om hulp/een sparringspartner gevraagd kan worden

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Het helpt in de preventie, het zorgt voor meer ervaren steun bij zowel ouder, kind en docent, en het is makkelijk te implementeren. Er hoeven geen nieuwe organisaties/pakketten opgezet te worden, het gaat puur om het koppelen

- In Amersfoort is er dankzij de GKA-subsidie al bij twee scholen een sociale werker gekoppeld, dit bevalt erg goed! De volgende stap zou zijn om dit in Amersfoort uit te breiden en het vervolgens ook in andere steden/dorpen te implementeren.
- En de lessons learned bij de eerste ervaringen/scholen mee te nemen in het verbeteren van het project.
- Na de koppeling is het belangrijk ouders en docenten bewust te maken van de mogelijkheid.

Oplossing 2e. Indicatorenlijst stress voor docenten

Eventueel gekoppeld aan het 'sociale werkers' project

Verder praten over deze oplossing?

Schoutje Schouten

schoutje_schouten@hotmail.com

Next steps

Oplossing

- Net zoals er voor huisartsen en dokters een lijst met indicatoren is om evt. kindermishandeling te registreren, zou het goed kunnen zijn om een lijst met indicatoren voor stress te hebben. Zodat docenten (en evt. ouders) tijdig inzicht kunnen krijgen in de ervaren stress bij de leerlingen. Waarna er, als een kind inderdaad voldoet aan de indicatoren, ook een stappenplan is opgesteld voor wat de docent/ouder dan als actie kan ondernemen (bijv. sociale werker betrekken om vroegtijdig in te grijpen op de ervaren stress).
- Je ziet nu dat bepaald gedrag niet gezien wordt als indicator voor onderliggende stress, terwijl dit wel het geval kan zijn.

Knelpunt

- De ervaren stress

Stakeholders

- Organisatie/experts met veel kennis over stress, die kan helpen bij het opstellen van zo een lijst en de next steps voor docenten kan opstellen.

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Een indicatorenlijst opstellen is eenmalig werk, en er is al ontzettend veel kennis en onderzoek op dat gebied. Daarnaast kan de impact groot zijn als dit helpt om stress bij leerlingen vroegtijdig op te sporen en te verminderen.

- Expertteam bij elkaar verzamelen die de indicatorenlijst wil opstellen
- Expertteam bij elkaar verzamelen die de 'next steps' voor docenten opstellen (bij wie kunnen zij aan de bel trekken) als de situatie van een leerling aan veel van de indicatoren voldoet
- Waakzaam zijn voor: dat het kind geen stempel krijgt of het 'groter' gemaakt wordt dan het is.
- Goed bepalen wat de 'next step' voor een docent kan zijn als er een kind met veel stress is

Oplossing 2f. Stressles

Begin de dag met een lach

Verder praten over deze oplossing?

Schoutje Schouten

schoutje_schouten@hotmail.com

Next steps

Oplossing

- Tijdens mentoruur voor middelbare scholen of aan het begin van de dag bij basisscholen kort de tijd nemen om aandacht te besteden aan het concept 'stress'
- Dit kan via verschillende lespakketten/oefeningen
- Om kinderen tools te geven om om te gaan met de ervaren stress
- Denk aan: mindfulness, hoe plannen, ontspanningsactiviteiten, delen van zorgen

Knelpunt

- De ervaren stress (bijv. toegenomen stress m.b.t. schoolwerk de afgelopen jaren)

Stakeholders

- Maatschappelijke organisaties
- Organisaties die lespakketten ontwikkelen

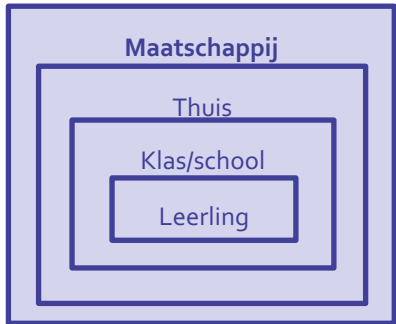
Impact & Effort

Impact:

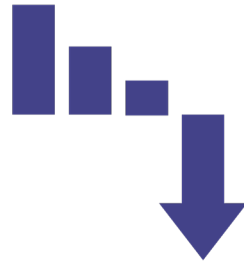
Effort:

- Het kost enige tijd en moeite om een goede set aan lespakketten op te stellen, maar dit kan tegelijk wel een substantiële bijdrage leveren aan het verminderen van stress

- Kijken of er behoefte is aan een lespakket
- Ontwikkelen lespakket
- Implementeren lespakket

3. Maatschappij

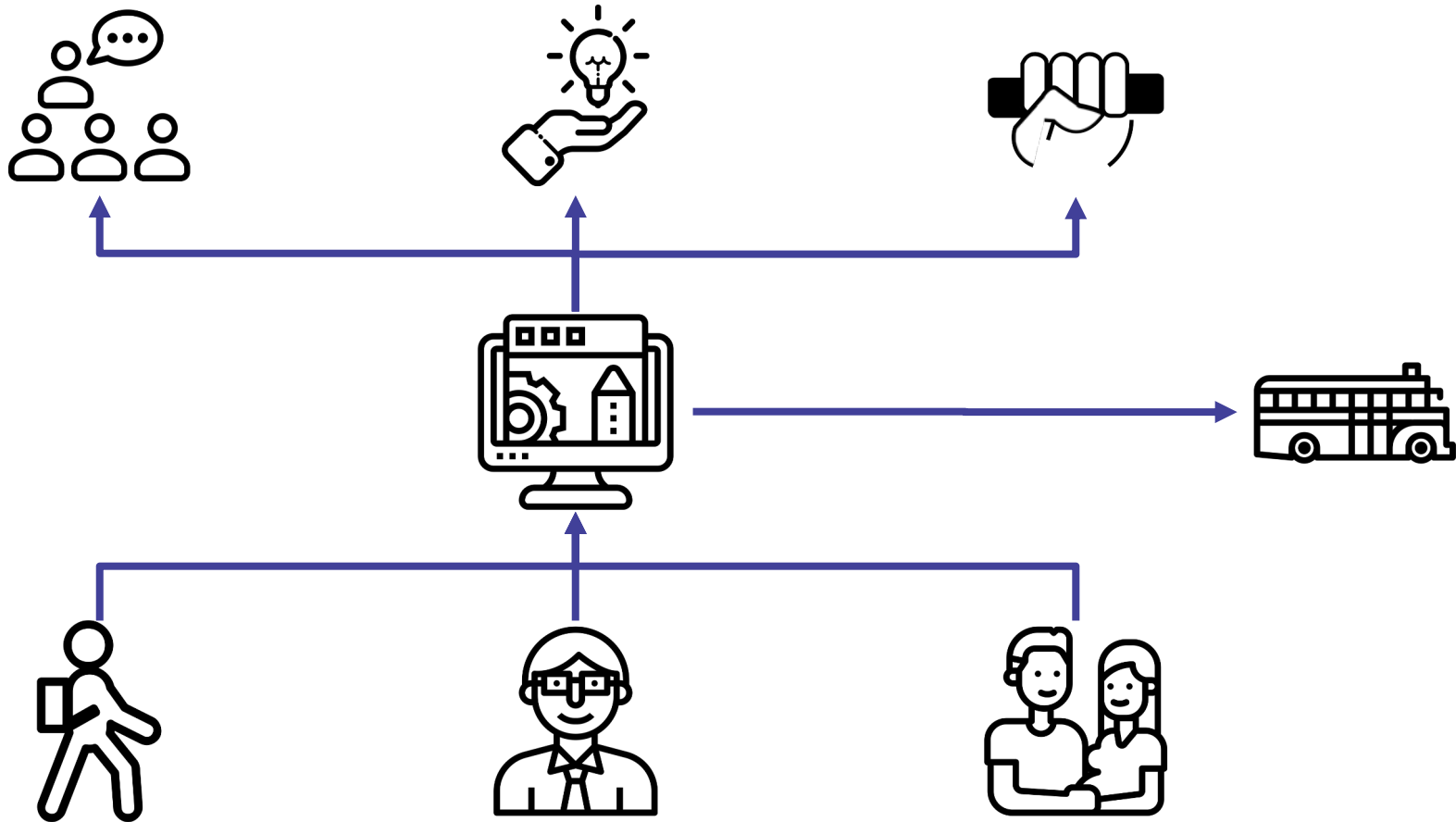

Kinderen van ouders met een lagere sociaal-economische status lopen een grotere **leerachterstand** op door toedoen van corona

De corona-effecten zorgen voor meer **instabiliteit in de gezinssituatie** van kwetsbare kinderen, hetgeen leidt tot slechter thuisonderwijs, verminderde ondersteuning en daarmee een nog grotere leerachterstand.

Een online én offline onderwijsplatform voor heel Nederland!

Oplossing 3a. Wonderwijs!

Een online én offline onderwijsplatform voor heel Nederland

Verder praten over deze oplossing?

Erik Roebroek
roebroek.erik@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Eén online en offline onderwijsplatform voor heel Nederland. Dit bevat oa het complete lespakket voor (basis)scholen, waardoor elke scholier zelf kan inloggen en interactief aan de slag kan met stof die hij/zij niet begrijpt. Ook docenten kunnen inloggen en onderwijsinnovaties met elkaar delen. En ouders vinden er handvaten om hun kinderen te ondersteunen. Offline worden er centrale lespakketten ontworpen en rijden er 'schoolbussen' rond, die de wijk ingaan en kinderen op aantrekkelijke wijze essentiële vaardigheden bijspijkeren.

Knelpunt

- Kinderen van ouders met een lagere sociaal-economische status lopen door corona een grotere leerachterstand op.
- Kinderen van ouders met een hoger inkomen hebben meer toegang tot schaduwonderwijs.
- Marktwerking doet zijn intrede in het onderwijs door grote verschillen in schoolkwaliteit en schaduwonderwijs.

Stakeholders

- Overheid
- Scholieren
- Docenten
- Ouders
- Ketenpartners
- Wetenschap

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Ontwikkeling van het platform, de bussen en de interactieve en hoogwaardige online content is een grote klus, maar de impact is groot: meer kansgelijkheid, kennisdeling, onderwijsvernieuwing en zichtbaarheid van de scholier.

- Uitwerken van het idee mbv social designers
- Betrekken van stakeholders in het designproces
- Een uitvoerend sterk bureau inhuren om middels een strakke planning zowel het online als het offline platform te ontwikkelen
- Stakeholders worden ten alle tijden meegenomen in de agile werkwijze
- Opleveren van platform op 1 januari 2022

Hebben scholieren het 'coronadiploma' cadeau gekregen?

04-06-2020 om 06:30 door Carola de Boer

OOK STUDENT EZGI (24) LOOPT VAST DOOR CORONA: 'IK VOEL DAGELIJKS PRESTATIEDRUK'

18.03.2021 | 07:30 UUR | ELLEN HENSBERGEN

Scholieren en studenten hebben zwaar geleden onder de coronacrisis. In het herstel hiervan zal de enorme prestatiedruk een grote rol spelen.

Zo zijn scholieren bang dat hun 'coronadiploma' straks minder waard is en kampt het vmbo al jaren met een imagoprobleem waardoor scholieren naar het hoger onderwijs willen.

Het is oké...

Een tegengeluid van de succesverhalen

Een **online en offline** campagne die studenten en scholieren gerust stelt: je bent niet de enige en we komen hier samen overheen. Het wordt een tegengeluid op de maatschappelijke prestatiedruk en geeft tips over hoe daarmee om te gaan.

Ook zullen **rolmodellen** ingezet worden om hun eigen ervaringen met prestatiedruk te delen, onder andere met een vmbo/mbo achtergrond, om ook het **imago** van vmbo en de desbetreffende beroepen op te krikken.

“Het is oké”

Oplossing 3b. Campagne #HetIsOké

Een online én offline campagne om de prestatiedruk te verlagen en de weerbaarheid van scholieren en studenten te vergroten.

Verder praten over deze oplossing?

Karima Hazzouti
karimahazzouti@gmail.com

Next steps

Oplossing

Knelpunt

Stakeholders

Impact & Effort

- Één online en offline campagne om jongeren mentaal weerbaarder te maken, de prestatiedruk te verminderen. Dit doen we door een campagne op te zetten waar rolmodellen en bekende influencers hun eigen ervaringen met prestatiedruk delen. Ook zetten we in de campagne traditionele beroepen in het zonnetje om zo de imagoschade van het vmbo te herstellen.

- Corona heeft enorme impact gehad op de mentale gezondheid van scholieren en studenten.
- Scholieren die hun diploma hebben behaald in coronatijd zijn bang dat hun diploma minder waard is.
- De meritocratische samenleving zorgt voor een prestatiedruk bij scholieren waarbij vmbo niet meer voldoende is. Het vmbo kampt met een imagoschade.

- Scholieren
- Overheid
- Sociale media influencers
- Experts o.a. psychologen en gedragswetenschappers

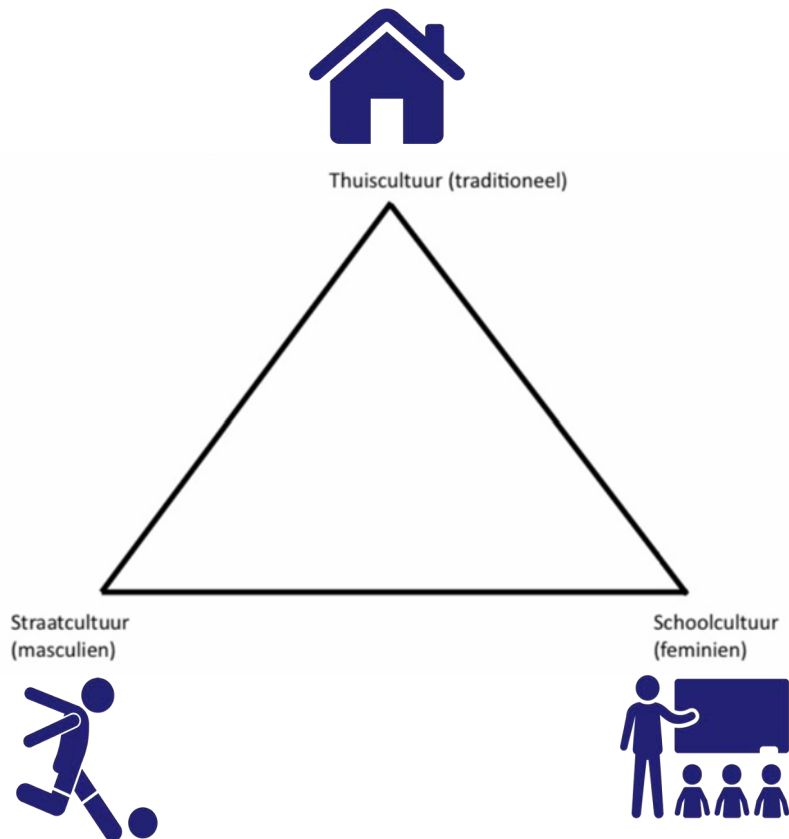
Impact:

Effort:

- Ontwikkeling van het platform, de bussen en de interactieve en hoogwaardige online content is een grote klus, maar de impact is groot: we bereiken veel scholieren en creëren bewustwording met de campagne.

- Uitwerken van het idee in samenwerking met communicatie-specialisten.
- Betrekken van stakeholders in het designproces.
- Subsidie en samenwerkingspartners voor de campagne vinden.

Het bevorderen van kansengelijkheid is lastig als de cultuur in de klas niet aansluit bij de andere leefwerelden van leerlingen

Figuur 3 De algemene mismatch tussen de straatcultuur en de schoolcultuur

	<u>Straatcultuur</u>	<u>Schoolcultuur</u>
<i>Geld</i>	Korte termijn, 'easy come'	Lange termijn, discipline
<i>Tijdsbesef</i>	Flexibel, eigen rooster	Strikt, extern bepaald rooster
<i>Regels</i>	Informeel, ongeschreven	Orde, formeel, procedures
<i>Fysiek</i>	Bewegen, spelen, mobiel	Zitten, concentreren, immobiel
<i>Handelen</i>	Doen, directe actie	Denken, plan van aanpak
<i>Emoties</i>	Uiten	Rationeel kanaliseren
<i>Behoeften</i>	Toegeven, hedonistisch	Zelfbeheersing, controle
<i>Vrouw</i>	Lustobject, gebruiksvoorwerp	Zelfbeschikking, assertief
<i>Man</i>	Macho, dominant, verticaal	Communicerend, horizontaal
<i>Conflict</i>	Agressie, geweld	Argumenteren
<i>Respect</i>	Erkennen van mannelijkheid door ander	Ander in zijn waarde laten
<i>Communicatie</i>	'Bijdehand' met de mond	'Bijdehand' met de pen
<i>Taal</i>	Straattaal	Standaardnederlands
<i>Voeding</i>	Fastfood	'Slowfood'

Sociaal-economische factoren zijn de hoofdoorzaak van kansenongelijkheid

---

Kinderen van hoogopgeleide ouders krijgen vaker een hoger schooladvies dan hun toetsuitslagen indiceren en blijven ook vaker op een hoger schoolniveau acteren.

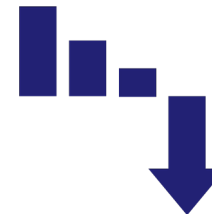
Kinderen van hoogopgeleide ouders presteren al jong beter in rekenen en taal.

Kinderen van ouders met een hoger inkomen hebben meer toegang tot schaduwonderwijs. Schaduwwonderwijs alleen heeft geen duurzaam effect om kansenongelijkheid te verminderen. De sociaal economische omgeving van het kind is een cruciale factor.

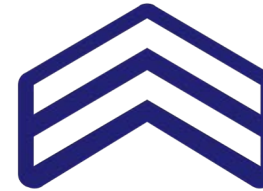
Kinderen van ouders met een lagere sociaal-economische status lopen een grotere leerachterstand op door toedoen van corona.

Prestatiedruk van ouders leidt tot hoger schooladvies, schoolniveau en meer schaduwonderwijs.

Gebrekkig imago van 'laaggeschoold' onderwijs en bijbehorend banenperspectief is aanleiding voor prestatiedruk van leerlingen zelf.

"Dat iedereen zo graag bijles wil, dat helpt natuurlijk al helemaal niet mee!"

—
Margot Peters, oprichtster 'het Leerstation'

Marktwerving doet zijn intrede in het onderwijs door grote verschillen in schoolkwaliteit en schaduwonderwijs.

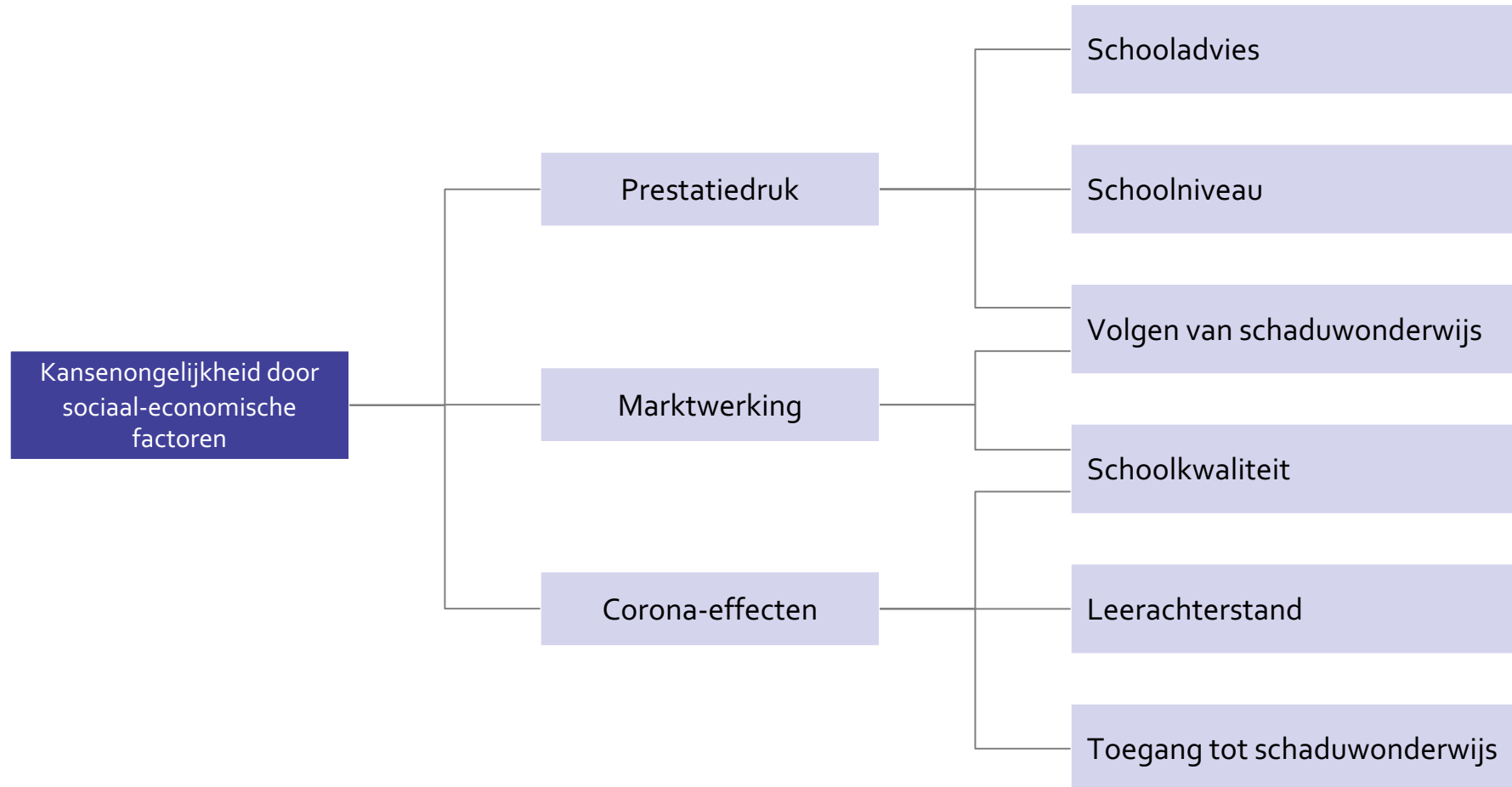
De corona-effecten betekenen slechter thuisonderwijs en ondersteuning van kwetsbare kinderen en nóg grotere achterstand oplopen. Door de economische gevolgen van de coronacrisis is het aantal kwetsbare gezinnen toegenomen.

Prestatiedruk, marktwerking en de corona-effecten vergroten de sociaal-economisch gedreven kansenongelijkheid

Op basis van...

... zorgt ...

... voor meer verschillen in ...

Oplossing 3c. Het extra uurtje

Een dagelijks extra bijlesuurtje óp school door docenten als een gereguleerd alternatief op schaduwonderwijs

Verder praten over deze oplossing?

Erik Roebroek
roebroek.erik@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Elke dag mogen kinderen zich opgeven voor een gratis extra uurtje bijles in de vakken waar ze nog wat moeite mee hebben. Dit wordt gegeven door docenten, om op die manier een alternatief óp school te kunnen bieden aan het schaduwonderwijs dat nu welig tiert en kansenongelijkheid vergroot. In deze oplossingen krijgen kinderen les van professionals ipv studenten, kan er effectiever geholpen worden omdat docenten de kinderen al kennen en kan er bovendien een halt worden toegeroepen aan de prestatiecultuur: docenten kunnen op de rem trappen als er teveel van het kind wordt gevraagd, en kinderen naar huis sturen wanneer het 'goed genoeg' is.

Knelpunt

- Kinderen van ouders met een hoger inkomen hebben meer toegang tot schaduwonderwijs.
- Prestatiedruk van ouders leidt tot hoger schooladvies, schoolniveau en meer schaduwonderwijs
- Kinderen van ouders met een lagere sociaal-economische status lopen door corona een grotere leerachterstand op.

Stakeholders

- Overheid
- Scholieren
- Docenten
- Scholen

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Omdat dit programma een grote impact op de werkbelasting van docenten heeft, zal er middels inventarisatie en testen gekeken moeten worden naar de haalbaarheid. Echter, als het mogelijk is, kan er met relatief weinig effort een grote impact gemaakt worden.

- Het inventariseren op scholen: hoe wordt hier tegenaan gekeken? En kunnen extra steungelden hier een rol van betekenis spelen?
- Het ontwikkelen van een modelopzet die op elke school gekopieerd zou kunnen worden
- Het draaien van pilots en het aanpassen van de modelopzet
- Grootschalig uitrollen inclusief informatiepakketten en een hulplijn voor scholen om te ondersteunen bij vragen in de uitrol

Stichting de Nationale DenkTank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

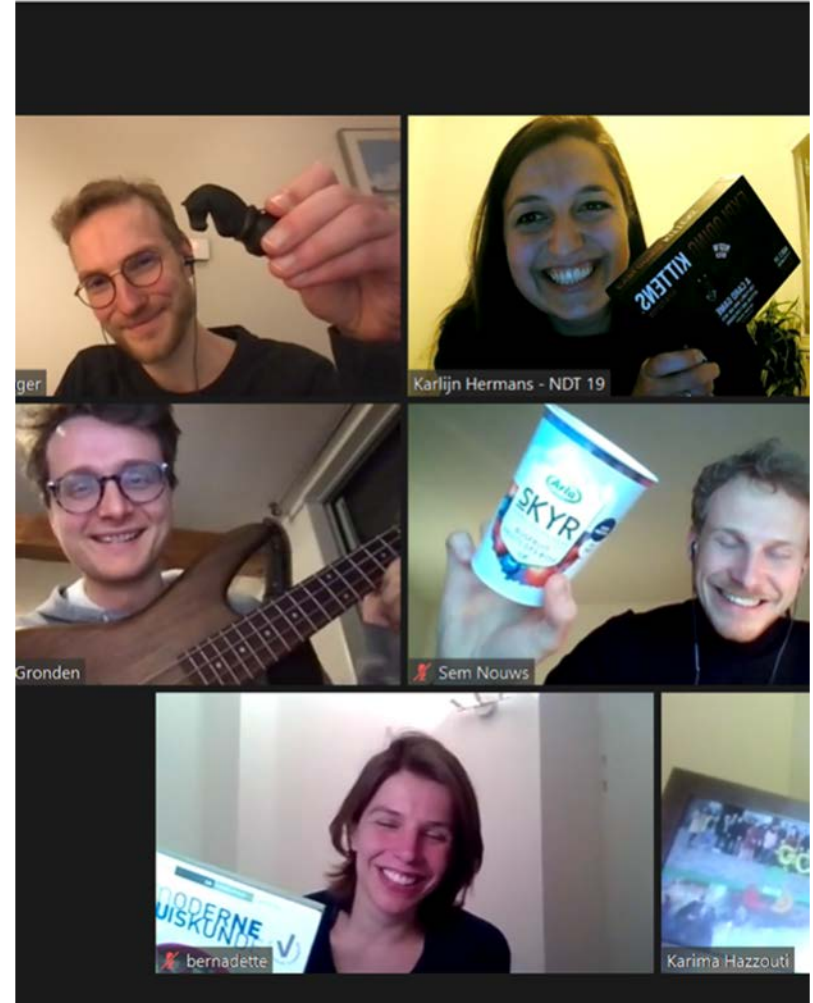
Afsluiting

104

Appendix

108

Welke acties moeten we – samenleving en overheid – ondernemen om de cultuursector en creatieve industrie wendbaarder en weerbaarder te maken?

1. Maatschappelijke waarde

- Economische waarde
- Sociaal-culturele waarde

2. Verdienmodellen

- Bestaande geldstromen
- Knelpunten in financiering
- Coronakansen

Cultuur

3. Mentaal herstel

- Formele cultuureducatie
- Informele cultuureducatie

4. Erfgoed

- Immaterieel erfgoed
- Superdiversiteit
- Jongerencultuur

Overzicht oplossingen cultuur

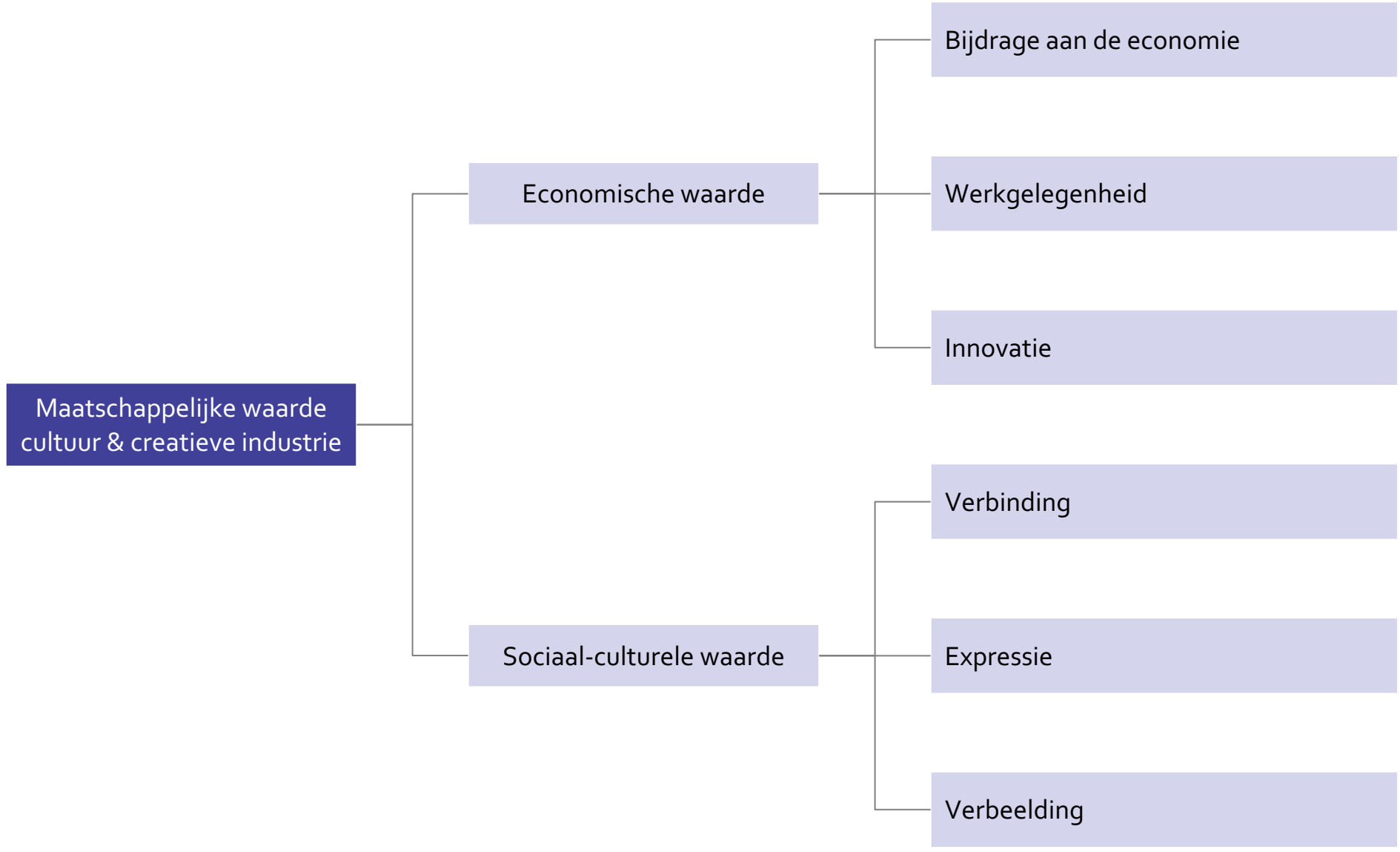
Subthema	Naam oplossing	Pag.	Impact	Effort
Maat. Waarde	Kunstenaaarsaccelerator	68	◆◆◆◆◇	◆◆◆◇◇
Maat. Waarde	Cultuur = jouw ervaring	69	◆◆◆◇◇	◆◆◇◇◇
Verdienmodellen	Breng cultuur naar het publiek	74	◆◆◆◇◇	◆◆◇◇◇
Verdienmodellen	Cultify	75	◆◆◆◆◇	◆◆◆◆◇
Verdienmodellen	Financiële participatie	78	◆◆◆◆◇	◆◆◆◆◇
Mentaal herstel	Koepelgestuurde cultuureducatie	86	◆◆◆◆◇	◆◆◆◇◇
Mentaal herstel	Cultuurshot	89	◆◆◆◇◇	◆◆◆◆◇
Nationaal Erfgoed	De culturenbox app	97	◆◆◆◆◇	◆◆◆◇◇
Nationaal Erfgoed	Your story, our future	101	◆◆◆◇◇	◆◆◆◇◇

1. Maatschappelijke waarde

Wat heeft COVID-19-crisis ons geleerd over de maatschappelijke waarde van de culturele sector en creatieve industrie?

Aspecten van maatschappelijke waarde van cultuur: economische én sociaal-culturele waarde

Voor

Bijdrage aan de economie

- Bijdrage van 14,5 miljard euro aan BBP (2,3%)
- €1700 cultuurconsumptie per huishouden, 7.6 miljard

Werkgelegenheid

- Cultuursector: 4,5% van de werkgelegenheid; 160.000 banen; 60% zelfstandigen
- Creatieve industrie: 2,6% werkgelegenheid; 186.000 fte's; 40% zelfstandigen
- Kunst trekt kunst en haar bezoekers aan

Innovatie

- Creatieve sector versterkt het innovatieve vermogen van Nederland

Tijdens

Bijdrage aan de economie

- Verlies van 30% in 2020

Werkgelegenheid

- 7% daling werkgelegenheid
- Zzp'ers gaven aan max. 3 maanden rond te komen
- 43% zegt ander werk te moeten zoeken
- Verlies kennis & kwaliteit
- Weg vallen van kunst stopt de aantrekkende werking

Innovatie

- Nieuwe manieren van cultuur ervaren
- Innovatieve oplossingen voor omgang met corona

Voor

Verbinding

- Gedeelde ervaring cultuur
- Vormt het DNA van de stad

Expressie

- Zich uiten door kunst
- Geeft persoonlijkheid van een plek en haar inwoners weer

Verbeelding

- Verbeelding gebruiken voor toekomstideeën, maatschappelijke impact

Tijdens

Verbinding

- Isolatie
- Online verbinding

Expressie

- Nieuwe vormen van expressie
- Niet kunnen uiten van gevoelens
- Stilvallen verbergt en remt de expressie

Verbeelding

- Creatieve mindset gebruiken tijdens corona en om verder te kijken

Oplossing 1a. Kunstenaars accelerator

Nieuwe en creatieve ideeën voor maatschappelijke vraagstukken stimuleren & faciliteren

Verder praten over deze oplossing?

Siri de Vrijer
siridevrijer@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Een kunstenaars accelerator, die twee kanten op werkt:
- een snelkookpan waar goede creatieve ideeën om maatschappelijke vraagstukken aan te kaarten, te verbeelden en op te lossen worden gestimuleerd en gefaciliteerd;
- kunstenaars betrekken bij overheidsbeleid op grote maatschappelijke vraagstukken en hen laten meedenken over langetermijnvisies en het meenemen van de maatschappij.

Knelpunt

- De coronacrisis liet zien hoe de creatieve mindset zorgt voor innovatie en kan helpen omgaan met onzekerheid
- De creatieve mindset van kunstenaars en creatievelingen kunnen meer worden ingezet voor de maatschappij
- Er is geld nodig om op deze manier naar maatschappelijke vraagstukken te kijken

Stakeholders

- Kunstenaars/creatives/makers
- Ministerie van OCW
- Maatschappij

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- De impact werkt twee kanten op. Enerzijds kunnen de unieke waarde die kunstenaars kunnen toevoegen aan de maatschappij ruimte krijgen; anderzijds wordt die maatschappelijke waarde van cultuur & creatieve industrie ook duidelijk omdat deze direct gelinkt is aan de samenleving

- Poule creëren van kunstenaars die willen meedenken, bv. in samenwerking met The Turn Club
- Opzetten van accelerator platform waarin contact tussen creatieve industrie & kunsten en de overheid wordt gefaciliteerd
- Opzetten subsidie-systeem voor creatieve ideeën rondom maatschappelijke vraagstukken

Oplossing 1b. Cultuur = jouw ervaring

Persoonlijke benadering tot kunst om het weer door eigen ervaring bij mensen op de voorgrond te brengen.

Verder praten over deze oplossing?
Djuanti Tamsma
djuanti@gmail.com

Oplossing

- Een van de meest belangrijke bijdragen van kunst is juist hetgeen dat er inherent aan is, en dat niet uit te drukken is in cijfers en een waarde heeft die los staat van een economisch belang. Deze oplossing dient ertoe de ervaring terug te brengen naar mensen.
- Het idee is een organisatie van allerlei verschillende creatieve en persoonlijke uitingen en vormen, bedacht en uitgevoerd door kunstenaars om mensen te vragen waar ze in het leven dankbaar voor zijn en hoe ze willen dat de wereld er uit zal zien voor hun (klein)kinderen. De resultaten hiervan kunnen (audio)visueel of op andere creatieve wijze gedeeld worden. Het dient ertoe mensen een persoonlijke ervaring met kunst te geven en te ervaren wat echt belangrijk is.

Knelpunt

- Door de coronacrisis was het lastiger om kunst te kunnen ervaren, we willen mensen weer dichterbij kunst brengen. En daarnaast mensen die de maatschappelijke waarde van kunst minder ondervinden, hier meer mee in verbinding brengen.

Stakeholders

- Kunstenaars
- Het brede publiek

Impact & Effort

Impact:

Effort:

Next steps

- Kunstenaars binden aan het initiatief en faciliteren in de middelen om uitvoering te geven
- Uitwerken van locaties en manieren om de vragen op te halen, bij voorkeur op plekken waar veel verschillende groepen mensen komen om in de verschillende projecten verbinding tussen groepen te vinden.

2. Alternatieve verdienmodellen

Welke verdienmodellen helpen de culturele sector toekomstbestendiger en weerbaarder te worden?

Merendeel culturele instellingen is nog onvoldoende in staat op duurzame wijze eigen inkomsten te genereren

- Nederlanders zien te weinig nut en noodzaak in van doneren aan cultuur en verwachten dat de overheid hier zorg voor draagt - dit in tegenstelling tot de VS waar burgers zeer bereid zijn (hoge) donaties te doen omdat ze zich bewust zijn dat zonder deze donaties instellingen verdwijnen
- Te weinig duurzame binding met het publiek en donateurs, wordt pas urgent bij crisis. Hier wordt door subsidiegevers en fondsen onvoldoende op gestuurd
- Verschillende inkomstenbronnen gaan vaak gelijktijdig omhoog en omlaag (donaties, sponsoring, tickets, merchandise, lokale subsidies)
- Lage waardering cultuur binnen sector en samenleving (discourse) > fundament verdienmodel

Echt nieuwe verdienmodellen komen nog onvoldoende van de grond

- Betalingsbereidheid voor digitale content is beperkt, waardoor dit post-COVID niet rendabel is
- Bovendien kannibaliseert digitale ontsluiting op (rendabeler) live optredens
- Er is weinig ruimte in tijd, geld en energie voor innovatie binnen instellingen, mede door tijdrovend en star stelsel met aanvraag en verantwoording van kortlopende financiering

Diversificatie

Instellingen moeten hun inkomsten zoveel mogelijk diversifiëren

- Huidige COVID-crisis laat zien dat financiering van de culturele sector kwetsbaar is voor verstoringen
- Sterkere afhankelijkheid van subsidies maakt een instelling kwetsbaarder voor wijzigend beleid, terwijl sterkere afhankelijkheid van eigen inkomsten kwetsbaarder maakt voor economische crises
- Mogelijk neemt in toekomst vraag naar tijdelijke vergaderruimtes sterk toe, waar culturele instellingen op in kunnen spelen met verhuur

Digitaal / online

Aanbieden van digitale content biedt ook in de toekomst kansen

- Huidige situatie laat zien dat online voorstellingen, concerten, rondleidingen, etc, technisch haalbaar zijn
- Blijvend aanbieden hiervan verbreed doelpubliek (oma in Groningen die Gemeentemuseum Den Haag online kan bezoeken) tegen lage kosten en maakt weerbaarder in geval van nieuwe verstoringen (minder toerisme, minder bezoekers,...)

Participaties

Burgers en bedrijven financieel laten participeren in culturele instellingen boort een nieuwe inkomstenbron aan, die wellicht minder gecorreleerd is met bestaande bronnen

- Burgers / bedrijven kunnen bijvoorbeeld 'aandeel' in schilderij, theaterproductie of gebouw kopen uit betrokkenheid of als investering
- Haalbaarheid binnen huidige regelgeving moet nog nader onderzocht worden

We zien een aantal kansen om het tij te keren

Culturele instellingen moeten een nauwere band opbouwen met hun publiek en de maatschappij in bredere zin

- **Abonnementmodellen**, zoals Wearepublic of een on-demand dienst voor online voorstellingen vergroten enerzijds toegankelijkheid en interesse en helpen anderzijds inkomsten voor instellingen te diversifiëren
- **Cultuur zichtbaarder en belangrijker maken**: in publieke ruimte, online nieuwe doelgroepen aanspreken
- **Structurele en directere binding donateurs en makers en instellingen**, bijv maandelijks financieren voor exclusieve community patreon.com / Crowdkeeping > van achterban naar ambassadeurs

Door het slim inzetten van online kanalen kunnen instellingen inkomsten vergroten en diversifiëren

- **Nieuwe exclusieve en schaalbare online (live) content tegen betaling**, zoals Toneelgroep Maastricht en ITA momenteel met (enig) succes aanbieden helpt een breder publiek te bereiken
- **Digitaal ontsluiten van oude, bestaande content**, zoals Nationaal Ballet doet stelt in staat om tegen beperkte kosten extra inkomsten te genereren

Financiële participatie door consumenten en bedrijven kan helpen kapitaal vrij te maken en binding te vergroten

- Door consumenten en bedrijven (tot bepaald maximum) **door middel van aandelen of certificaten mede-eigenaar** te maken van bijvoorbeeld een schilderij, productie of vastgoed kan opgelost kapitaal worden vrijgemaakt en tegelijk de binding met het publiek worden vergroot

Door beter aan te sluiten op wat consumenten zoeken, kunnen verkopen worden vergroot

- **Niet-unieke (wel waardevolle) kunst**, producten en merchandise als verdienmodel

Oplossing 2a. Breng cultuur naar het publiek

Verder praten over deze oplossing?

Aster van Tilburg

astervantilburg@gmail.com

Next steps

Oplossing

Knelpunt

Stakeholders

Impact & Effort

- Maak kunst en cultuur uit musea, theaters en galerieën zichtbaar in de publieke ruimte. Dat kan via schermen, etalages, projecties, kunstwerken etc. Laat zo nieuw publiek kennis maken, maak van kunst en cultuur letterlijk een publiek goed en zorg voor meer waardering en nieuwe bezoekers.

- Er is lage waardering voor cultuur bij zowel publiek als binnen de culturele sector zelf. Waardering is voorwaarde voor andere financieringsstromen.

- Gemeenten + OC&W in aanjaagrol en/of financiële impuls

Impact:

Effort:

- Grotere bekendheid/vertrouwdheid van cultuur bij een breed publiek
- Publieke partijen nemen initiatief en/of financiële verantwoordelijkheid

- Doe onderzoek naar waardering cultuur en relatie met cultuur in publieke ruimte
- Start 5 lokale pilots met instellingen die hun aanbod de publieke ruimte inbrengen (onderdeel onderzoek, meten impact)
- Formuleer richtlijnen/doelstellingen over zichtbaarheid cultuur in publieke ruimte en zorg voor financiële mogelijkheden

Oplossing 2b. Cultify, een platform voor live, on-demand online cultuur

Live meet & greet met een zanger, de voorstelling van het Nationaal Ballet en een rondleiding door het museum allemaal op één platform van de culturele sector zelf.

Verder praten over deze oplossing?
Alex Rol
alexrol@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Cultuursector bundelt de krachten voor één online platform waarop betaalde online content van musea, gezelschappen en artiesten beschikbaar komt (denk aan Netflix & Spotify). Dit kan zowel live als on-demand en kan worden aangeboden via ticketverkoop, inkomsten per stream voor premiumleden en gratis.
- Opnameapparatuur en andere hardware wordt collectief ingekocht en op basis van gebruik betaald.

Knelpunt

- Het aanbieden van online content tegen betaling tijdens de coronacrisis leidde tot hoge investeringen, technische uitdagingen en een beperkt bereik buiten de vaste achterban.

Stakeholders

- Cultuursector zelf + OC&W als (financiële) aanjager

Impact & Effort

- Impact: Effort:
- Verlaagde kosten van digitale cultuuruitingen, met een betere business case als gevolg
  - Samenwerking op nationaal niveau noodzakelijk

- Marktonderzoek in culturele sector en bij publiek
- Zoeken initiatiefnemer/ ondernemer > via challenge met startkapitaal
- Cocreatieproces met zoveel mogelijk grote partijen in de sector
- Uitwerken business case voor platform en culturele organisaties
- Bij voldoende commitment sector: investering + bouw

Cultuursector ging massaal online, maar zonder stevig verdienmodel

Trouw

EPING OPINIE RELIGIE&FILOSOFIE DUURZAAMHEID

Steun

Heel creatief, een online opera en piano's via Zoom, maar zonder extra steun dooft het culturele leven uit

RTLnieuws

RTL Nieuws
Tip ons

Nieuws Economie Sport Entertainment Tech Lifestyle EditieNL Uitzendingen

9°

Nederland

Toch open ondanks corona: musea gaan voorlopig virtueel verder

28 maart 2020 15:17
Aangepast: 28 maart 2020 19:23

THE MUSEUM IS CLOSED. WE HOPE TO SEE YOU SOON. SIGN UP FOR OUR NE

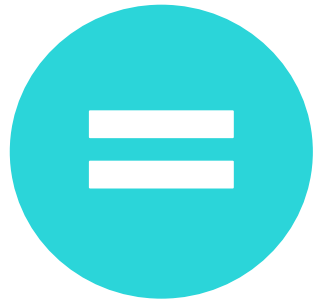
Home > Stedelijk at home

ONLINE TOURS

Her opnemen van de live tour met museumdirecteur Rein Wolfs.

Cultify

Spotify voor de cultuursector
Platform voor live en on-demand online content

Doneer

28 april 16.00-17.00

€15 20 plekken

Live meet & greet -
Di-rect

On demand

Premium

De Notenkraker -
Nationaal Ballet

On demand

Gratis

Rondleiding
Rijksmuseum

Oplossing 2c. Financiële participatie: publiek als mede-eigenaar

Consumenten en bedrijven krijgen de mogelijkheid om mede-eigenaar te worden van een kunstobject, voorstelling of gebouw

Verder praten over deze oplossing?

Alex Rol

alexrol@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Door het publiek financieel te laten participeren, kunnen kosten en risico's sterk worden gereduceerd
- Musea kunnen bijvoorbeeld certificaten of 'aandelen' uitgeven voor een minderheidsbelang in een kunstobject – aandeelhouders kunnen zich mede-eigenaar noemen en meeprofiteren van stijgende kunstprijzen
- Een theatergezelschap kan het publiek laten investeren in een nieuwe productie, waarbij een investeerder meedeelt in eventuele winsten die worden geboekt

Knelpunt

- Veel culturele instellingen hebben een hoog werkkapitaal
- Bijvoorbeeld waardevolle kunst, (historische) panden, repetities

Stakeholders

- Culturele instellingen
- Publiek
- Rijksoverheid
- Goede doelen

Impact & Effort

Impact:

- Potentieel grote onbenutte financieringsbron
- Vraagt een omslag in gangbare werkwijze

Effort:

- Onderzoeken interesse culturele sector en publiek.
- Peilen draagvlak bij goede doelen (als financier deel kunst)
- Relevante wet- en regelgeving in kaart brengen
- Identificeren mogelijke objecten / voorstellingen / gebouwen / etc
- Opzetten pilot om haalbaarheid in praktijk te testen
- Evalueren pilot en trekken van lessen voor opschaling
- Opschalen

Kunstobjecten

Musea hebben **waardevolle kunst**, waarbij kosten voor verzekering en onderhoud meestijgen met de waarde maar dat voor inkomsten maar in zeer beperkte mate geldt

Vorbereidingstijd

Toneelgezelschappen en musici maken **veel kosten voorafgaand** aan de start van voorstellingen, die ze later (hopen) terug te verdienen

Vastgoed

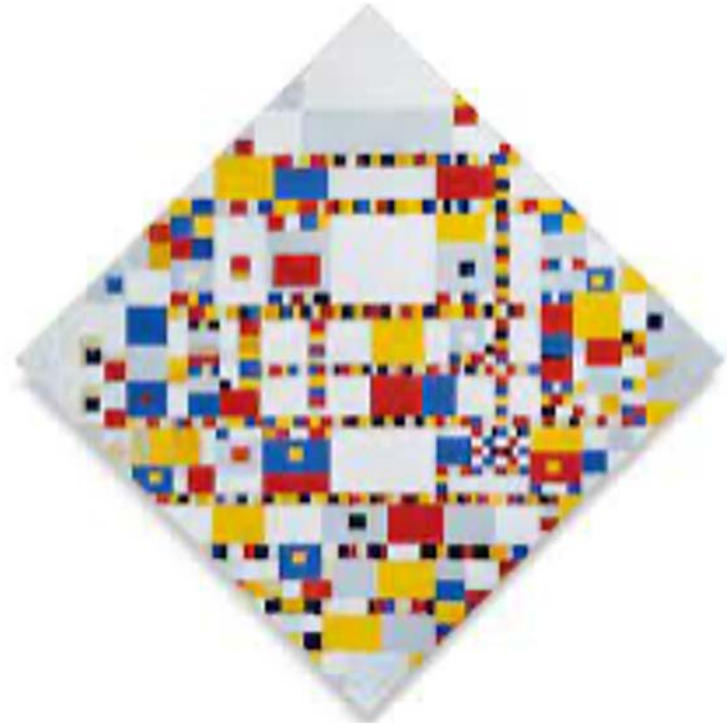
Sommige instellingen bezitten **(historische) panden** met hoge kosten voor onderhoud en verzekering, maar die niet direct inkomsten genereren

Altijd al een echte Mondriaan willen bezitten?

Dit is uw kans! Word nu mede-eigenaar van de Victory Boogie Woogie van Piet Mondriaan!

Het Gemeentemuseum Den Haag biedt nu de unieke kans om te investeren in één van de meest iconische kunstwerken ooit gemaakt

Doe al mee vanaf €1.000 en noem uzelf binnenkort mede-eigenaar van dit prachtige meesterwerk!

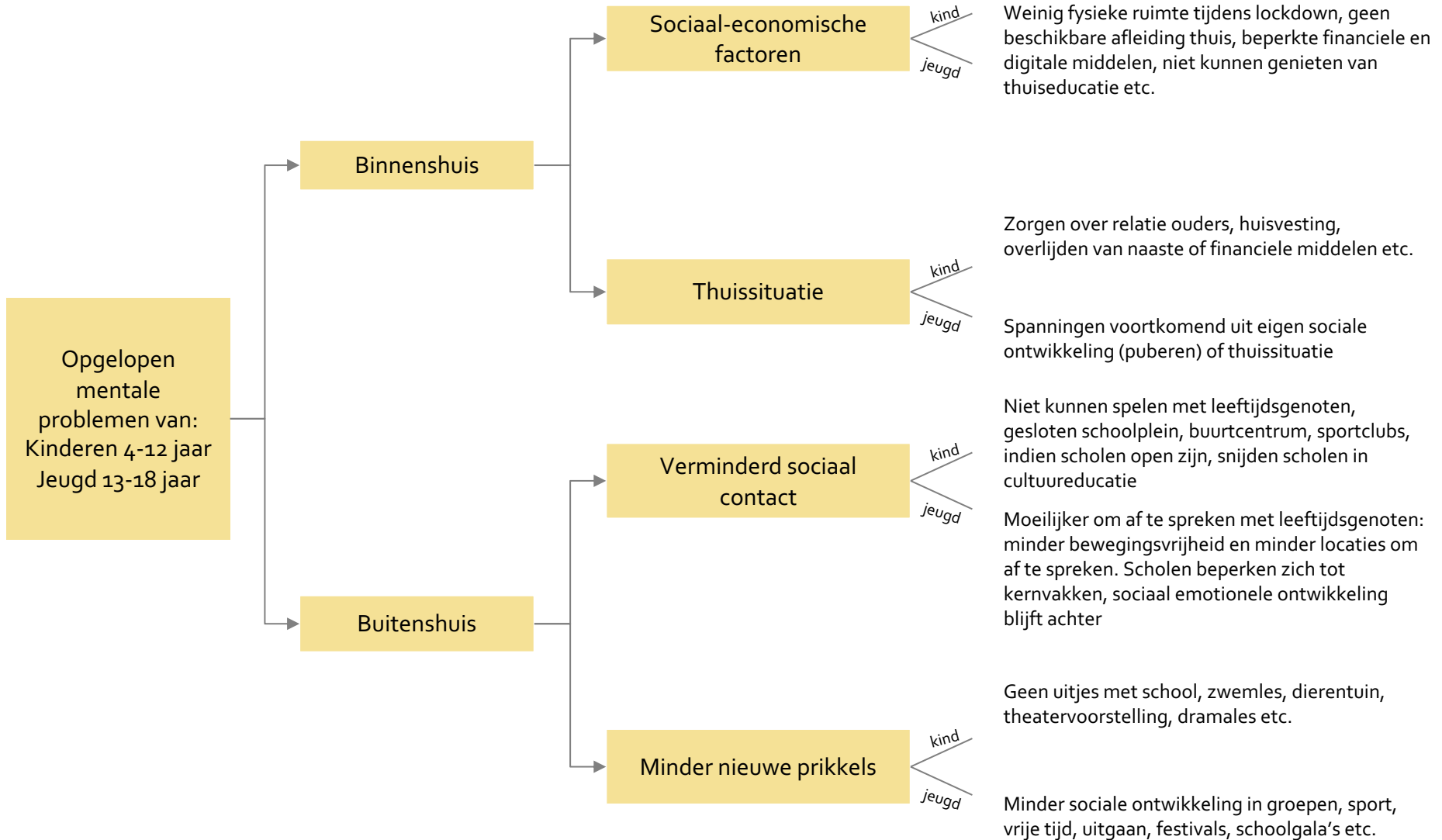

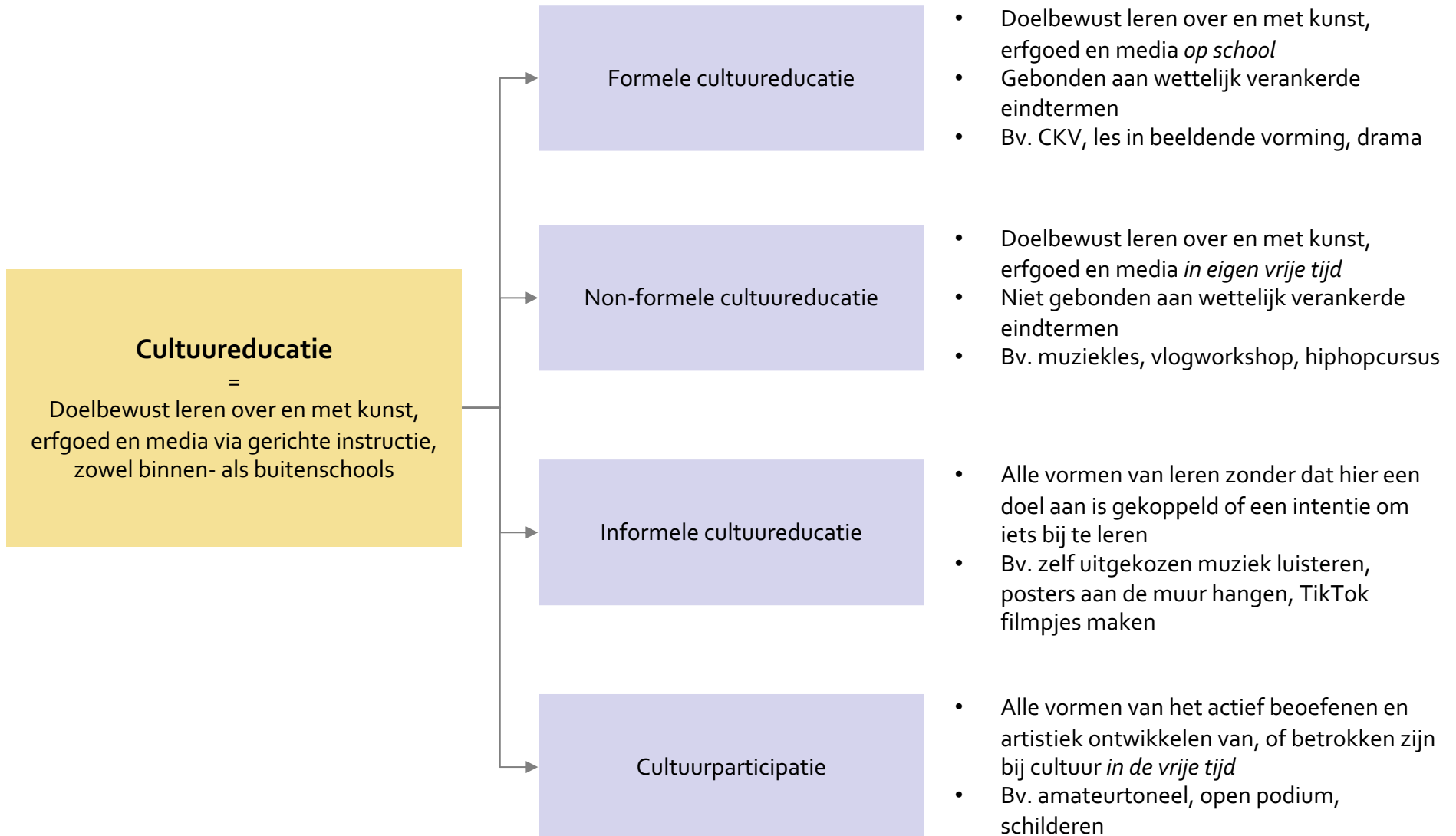
3. Mentaal herstel

Hoe kan de culturele sector en creatieve industrie een concrete rol spelen in het mentaal herstel van burgers, maar ook van de samenleving als geheel, naar het einde van de coronacrisis en daarna? (Focus hierbij op jeugd en kinderen in het kader van cultuureducatie)

Probleemanalyse – waar komen mentale problemen bij jongeren, veroorzaakt door de coronacrisis, uit voort?

De categorieën sluiten elkaar niet uit

Waarom is cultuureducatie nodig en goed voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren?

Reflectie op eigen kunnen

Reflectie op eigen wereldbeeld

Reflectie op eigen werk

**Aanleren van non-
cognitieve vaardigheden**

Empathie ontwikkelen voor ander

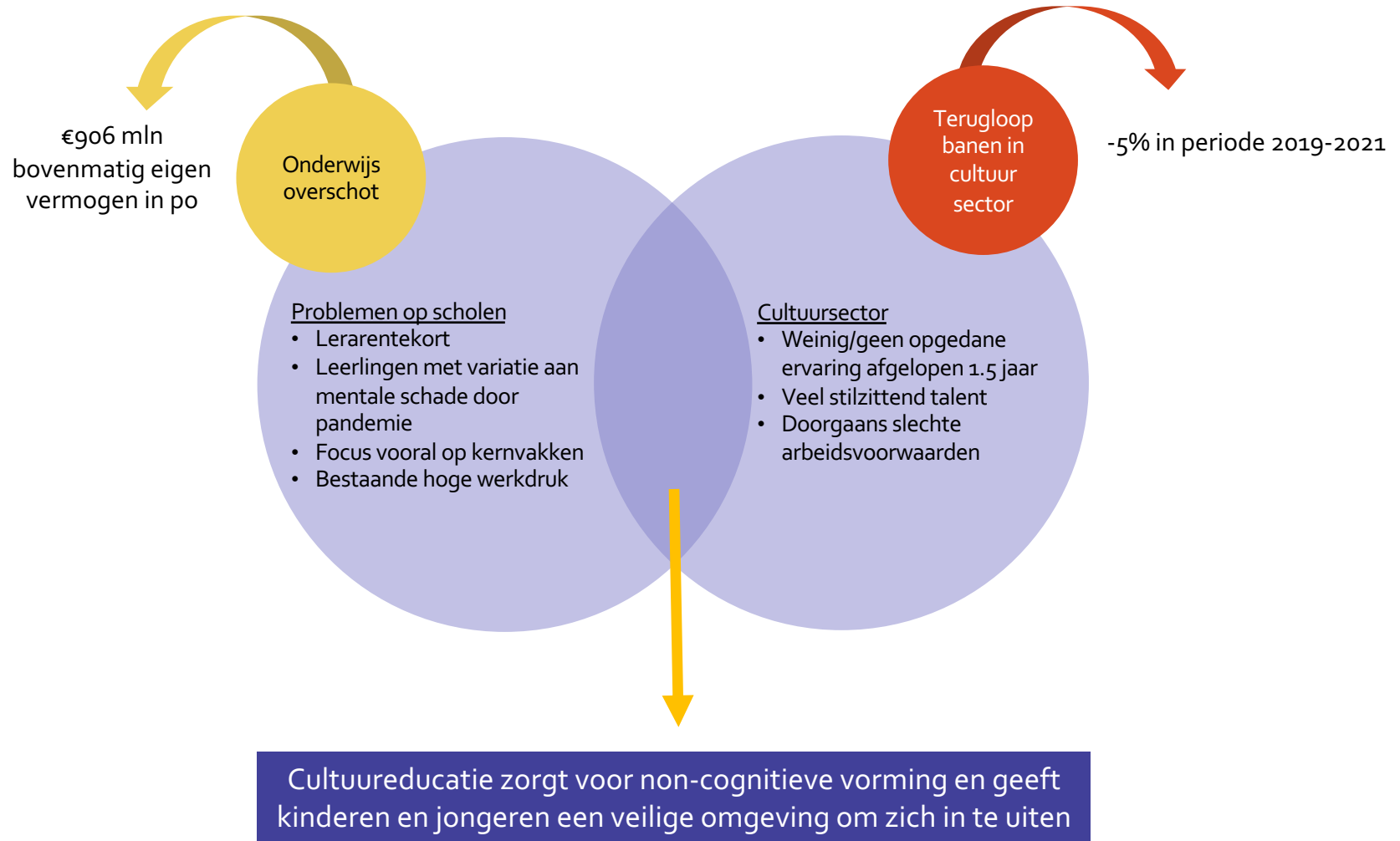
Verbeeldingskracht

Waarnemingsvermogen
vergroten

Samenwerken

Kinderen & jongeren én de cultuursector hebben het moeilijk door de coronacrisis

Oplossing 3a. Koepelgestuurde cultuureducatie: een win-win situatie

Verbind cultuurdocenten met het onderwijs via scholenkoepels. De extra docenten in cultuurvakken (bijv. dans/drama/muziek/multimedia etc.) rouleren tussen scholen.

Verder praten over deze oplossing?

Godelieve Verburg
godelieve.verburg@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Laat scholenkoepels cultuurdocenten aannemen
- Financiering via bovenmatig eigen vermogen schoolbestuur
- Cultuurdocenten geven 1 à 2 keer per week les per aangesloten school binnen de koepel
- Individuele school wordt ontlast op het gebied van werving en selectie
- Reguliere docenten worden ontlast doordat ze soms een vrij uur hebben
- Cultuurdocent krijgt grote aanstelling door werk op verschillende scholen op hetzelfde contract

Knelpunt

- Te weinig cultuureducatie op scholen
- Cultuursector krimpt
- Scholen zijn overbelast
- Kinderen en jongeren missen manieren om zich te uiten

Stakeholders

- Koepelorganen van scholen (PO en VO)
- Docenten uit culturele en creatieve sector
- Regionale cultuurhuizen
- Wethouders
- Leerlingen

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Rondetafelgesprek organiseren met scholenkoepelbestuur, wethouder, cultuurhuismedewerker en AVS
- Scholenkoepel overtuigen geld vrij te maken voor cultuurdocenten
- Pilot organiseren: begin klein in 1 stad met 1 scholenkoepel op het basisonderwijs – basisonderwijs is overzichtelijker
- Cultuurdocenten koppelen aan scholenkoepel
- Eventueel inhuren uitzendbureau of search bureau om inzicht te krijgen in mogelijke cultuurdocenten
- Faciliteer in een school een ruimte waar de extra les kan worden gegeven

Verbinding van partijen op bovenschools niveau om een impact te maken binnen de school

Scholenkoepel

- Heeft invloed op aantal scholen
- Beheert geld
- *Geld blijft nu vaak op de plank liggen*

Wethouder

- Agendeert het onderwerp vanuit de overheid
- Zorgt ervoor dat het onderwerp onder de aandacht blijft
- Bemiddelaar

Gezamenlijke afspraken maken tot aanstellen van cultuurdocenten via scholenkoepel

Algemene vereniging schoolleiders (AVS)

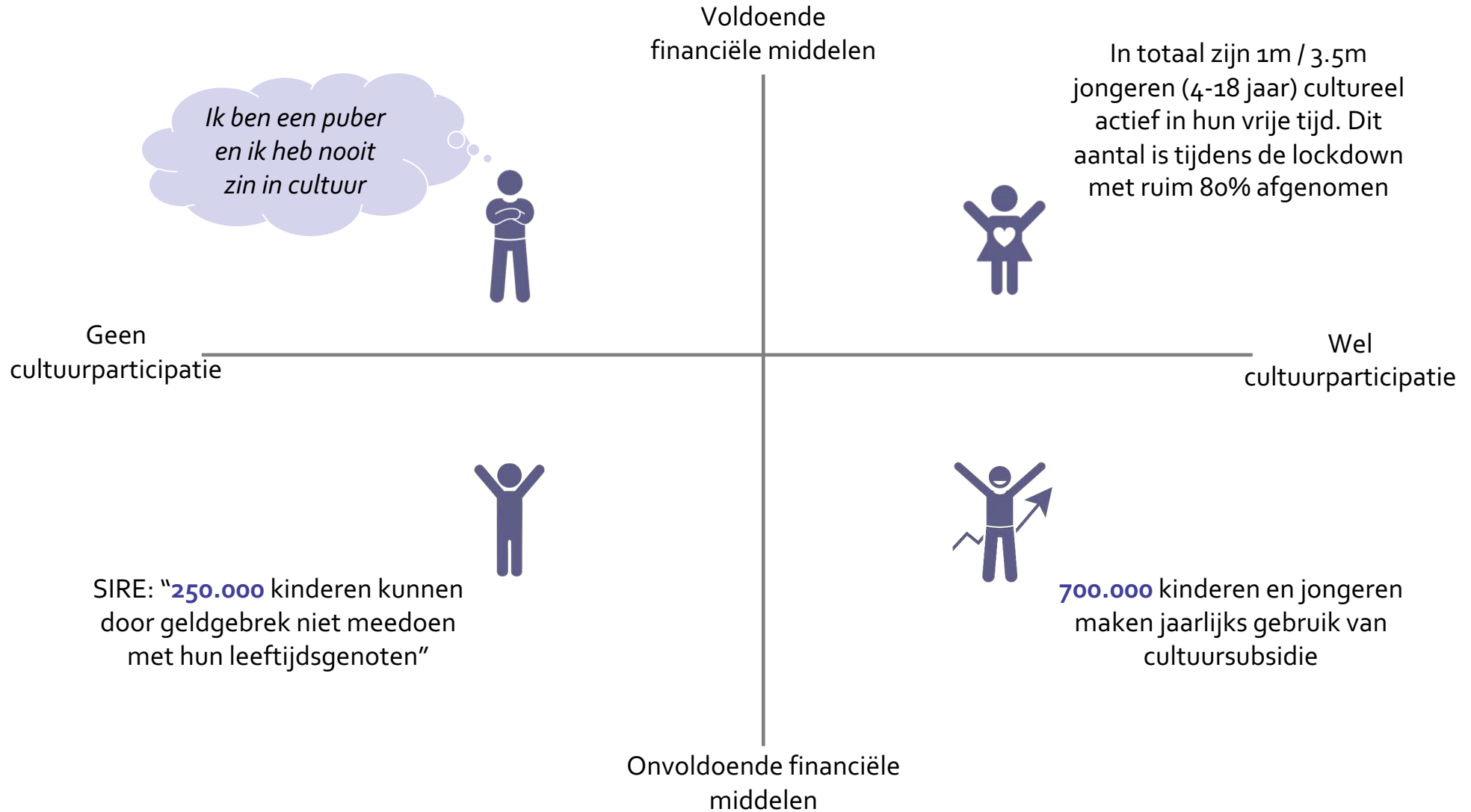
- Heeft inzicht waar scholen behoefte aan hebben

Cultuurhuismedewerker

- Heeft netwerk van cultuurdocenten
- Kan helpen bij het verbinden van cultuurdocenten met scholen
- Ter overweging: uitzendbureau of searchbedrijf laten helpen bij selectie cultuurdocenten

Knelpunten – cultuurparticipatie van jongeren tijdens en na de lockdown

Oplossing 3b. CultuurShot: vouchers voor CJP-pas en MBO-card houders

Gratis deelname aan cultuuractiviteiten voor gebruikers van de CJP-pas en MBO-card.

Bijvoorbeeld 6x per halfjaar een voucher om naar een cultureel evenement te gaan.

Verder praten over deze oplossing?

Jurriaan Parie

jfparie@me.com

Next steps

Oplossing

- Een boost voor vraag en aanbod in de culturele sector. Plus een middel om cultuur toegankelijk te maken voor iedereen.
- Moedig jongeren (12-18 jaar) aan om culturele activiteiten bij te wonen of erin te participeren. Bij hen in de buurt of verderop in het land. In het dorpshuis, muziekschool, bibliotheek of theater.
- Aanbod: na een periode van stilstand profiteren cultuurmakers van een opleving van de culturele sector. Dit stelt hen in staat om nieuwe ervaringen op te doen en nieuwe programma's te maken.
- Synergievoordeel: oplossing bouwt voor op bestaande kennis en infrastructuur aanwezig bij CJP (contact met de culturele sector en scholen, promotie onder jongeren, digitaal ecosysteem, declaratiemechanisme etc.)

Knelpunt

Stelt alle jongeren in staat om deel te nemen aan culturele activiteiten en mentaal te herstellen (indien nodig) na de coronacrisis. Zij die al cultureel actief zijn kunnen hun horizon verbreden of verdiepen. Anderen worden financieel ondersteund om juist cultureel actief te worden. Ook activiteiten via school kunnen financieel georganiseerd worden via CJP-pas/MBO-card. Alom gebruik van passen zal toekomstig gebruik van het systeem bevorderen.

Stakeholders

- Jongeren, met name jongeren met weinig financiële middelen
- Cultuurmakers
- Organisatie CJP-pas/MBO-card
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Impact – reanimatie van de culturele sector door jongeren extra bij cultuur te betrekken. Zo sla je twee vliegen in een klap: 1) mentaal herstel van jongeren en cultuurmakers, 2) herstel van het rijke culturele aanbod in Nederland
- Effort – instemming CJP, nieuwe fte's om opschaling mogelijk te maken, coördinatie met culturele koepels. Ministerie overziet samenwerking via bestaande mechanismen.

- Contact opnemen met CJP
- Contact opnemen met culturele koepelorganisatie
- Kostenraming en plan van aanpak presenteren aan DGs van Ministerie OCW
- Houd in het oog dat de onderwijsmiljoenen opzoek zijn naar een bestemming en de Minister geen mening mag hebben over bestemmingen
- Dus: target en overtuig DGs dat wij een goed idee hebben!

Vouchers via CJP-pas:

- 6x gratis bezoek of participatie

Culturele sector sterkt aan:

- Nieuwe programma's
- Nieuwe ervaringen
- Meer inkomsten

Bestaande
cultureel actieve
jongeren

Nieuwe cultureel
actieve jongeren

Culturele evenementen:

- Bijwonen: voorstelling, festival
- Participeren: muziek- of dansles
- Voor een ieder wat wils

Hogere cultuurparticipatie:

- Meer jongeren komen in contact met cultuur

4. Nationaal erfgoed

Hoe borgen we nationaal erfgoed - de verhalen over onze geschiedenis voor de komende generaties - en hoe zorgen we ervoor dat ook (de lessen uit en hoe wij gevormd zijn door) de COVID-19 crisis hierin een plek krijgt?

Knelpunten bij het borgen van het nationaal erfgoed zijn in te delen in praktische en sociale obstakels.

Praktische obstakels

Auteurs zijn in de Nederlandse wetgeving niet verplicht om bij te dragen aan het nationaal erfgoed. In andere landen is dat wel zo. Hierdoor gaat er veel analoge en digitaal erfgoed verloren, want elk analoge en digitaal document kan pas gearchiveerd worden als een auteur daar toestemming voor geeft.

Digitale infrastructuur bereikt niet iedereen. In veel regio's in het land is de digitale infrastructuur minder goed geregeld dan in de Randstad. Dit zorgt voor veel praktische obstakels bij archiveren en musea.

Internetinfrastructuur is kwetsbaar waardoor veel digitaal erfgoed verloren gaat. Het idee dat alles op het internet altijd bewaard blijft is niet waar. Daarom moet er actief beleid komen om digitaal erfgoed te borgen.

Sociale obstakels

Bepaalde doelgroepen zijn lastig te bereiken. Nederland bestaat uit vele nationaliteiten en groepen, maar van slechts een klein deel wordt hun geschiedenis opgeslagen. Dit is een gemiste kans.

Doelgroepen die wel bereikt worden, hebben een vergelijkbare demografische achtergrond. Veel erfgoed wordt opgeslagen vanuit particuliere archieven. Deze archieven komen vaak vanuit mensen/verenigingen/organisaties met een vergelijkbare achtergrond.

Mensen zijn zich er niet van bewust dat zij kunnen bijdragen aan nationaal erfgoed. Mensen hebben bijvoorbeeld een nauw beeld wat nationaal erfgoed is. Immaterieel erfgoed wordt bijvoorbeeld vaak vergeten of mensen beseffen niet dat een buurthuis bijvoorbeeld ook erfgoed is.

Alleen de succesverhalen worden gedeeld. Niemand vindt het leuk om in de archieven te gaan als iemand met een zwaar leven. Verhalen van bijvoorbeeld mensen en groepen die het zwaar hebben/ een lage sociaal-economische achtergrond hebben gaan hierdoor verloren.

Vanuit de probleemanalyse hebben we een nauwere scope toegepast. In de eerste plaats hebben we ons gericht op immaterieel erfgoed

De definitie van immaterieel erfgoed:

"Cultuuruitingen die door erfgoedgemeenschappen worden beleefd als erfgoed en hen een gevoel van identiteit en continuïteit geven.

Dit immaterieel erfgoed wordt steeds opnieuw vormgegeven in samenhang met maatschappelijke veranderingen en in interactie met de sociale omgeving en van generatie op generatie doorgegeven."

Waarom immaterieel erfgoed?

- Sociale cohesie in en tussen groepen
- Wederzijds begrip creëren (hoe ben je gevormd)

Hoe borg je immaterieel erfgoed:

Om 'Immaterieel erfgoed' te borgen staan de volgende zaken centraal:

- samenwerking op verschillende niveaus;
- aandacht voor borging van diverse omgevingen; en
- de aansluiting zoeken bij jongeren en komende generaties.

Voorbeelden

- Oorsprong maar ook gevoeligheid van 'Zwarte Piet' tijdens het Sinterklaasfeest
- Online verbinding door gemeenschappelijke dansjes en taal

Kernwoorden

1. Immaterieel Erfgoed & Superdiversiteit

- Wat betekent immaterieel erfgoed in een superdiverse samenleving, bijvoorbeeld in een wijk met meer dan 160 etniciteiten?
- Hoe borg je immaterieel erfgoed in een diverse samenleving?

2. Immaterieel Erfgoed & Jongerenculturen

- Hoe kunnen jongeren een grotere stem krijgen in de erfgoedsector en hun culturele uitingen zichtbaar maken?
- Hoe kan meer inzicht in jongerenculturen ons helpen bij het verbreden van ons begrip van immaterieel erfgoed?

Kernwoorden

Superdiversiteit

Jongeren

Uit analyse¹ en expertinterviews vloeit voort dat er een kwetsbaarheid bestaat in superdiversiteit waar een structureel netwerk met partners, subsidies en ontmoetingsplekken niet altijd aanwezig is

West-Kruiskade Rotterdam²

- Commerciële belangen
- Kennismaking immaterieel erfgoed middels eten
- Viering Chinees Nieuwjaar

Malburgen Arnhem³

- Dagelijks leven biedt weinig kennismaking met eigen immateriële cultuur
- Doorgeven aan volgende generaties
- Verschil privé en publieke viering

Leidsche Rijn in Utrecht⁴

- Ontmoetingen creëren tussen verschillende culturen
- Laagdrempelig
- Rol van de gemeente (subsidie)

¹ <https://www.immaterieelerfgoed.nl/nl/superdiversiteit/>; ² Jinai Looi: <https://www.hetzesdegeluk.com/over-ons>

³ Facebookpagina Multiculturele Werkgroep Ashna Arnhem; ⁴ Buurtborrel RAUM: <https://raumutrecht.nl/event/raum-buurtborrel-x-diwali/>

De 'Culturenbox app' geeft diverse erfgemeenschappen een platform op lokaal niveau en bevordert de sociale cohesie door het faciliteren van ontmoetingen

Wat is het?

Een app die erfgemeenschappen kunnen gebruiken voor het borgen van verhalen, tradities en gebruiken en cross-culturele ontmoetingen faciliteert.

Voor wie is het?

- Voor iedereen die nieuwsgierig is naar wat en met wie er in de buurt wat te beleven valt!
- Voor iedereen die net verhuisd is en graag nieuwe mensen uit de buurt leert kennen.

Hoe werkt het?

Elke erfgemeenschap kan informatie delen (à la Wikipedia) over gebruiken, feesten en evenementen. Er is ook een overzicht van events om naartoe te gaan. Je vindt de app ook in je Culturenbox die je krijgt bij je verhuizing.

Oplossing 4a. Culturenbox app

Lost het probleem op door de focus te verschuiven naar het transparant maken van de superdiversiteit, deze structureel te borgen en verschillende culturen met elkaar te verbinden

Verder praten over deze oplossing?

Ashmita Krishna Sharma
ashmita11@icloud.com

Next steps

Oplossing

- De 'Culturenbox app' is een app voor je smartphone met informatie over de verschillende culturen in jouw buurt evenals contactgegevens van lokale verenigingen, ontmoetingsplaatsen en culturele events.
- De 'Culturenbox app' zet aan tot nieuwsgierigheid en bekendheid met wie er in je buurt wonen en gunt je een plek waar verschillende culturen zich kunnen presenteren.
- Op een laagdrempelige en positieve manier worden ontmoetingen gefaciliteerd.
- Deze oplossing creëert zowel een oplossing voor het borgen als het delen op een positieve manier.

Knelpunt

- Erfgoedgemeenschappen hebben behoefte aan structurele borging waarbij ze pro-actief benaderd worden.
- Superdiversiteit wordt geborgd en versterkt in de sociale cohesie.

Stakeholders

- Culturele makelaars
- Lokale bi- of multiculturele ondernemers
- KIEN; Culturele en klassieke (erfgoed)instellingen
- Gemeente

Impact & Effort

Impact:

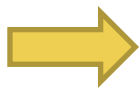
Effort:

- De impact is groot omdat de focus verschuift van bemiddeling naar het aanbod transparant maken en de afstand door COVID-19 te verkleinen.
- De effort is gemiddeld omdat het een kwestie is van stakeholders bij elkaar brengen en een pilot starten.

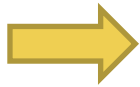
- Zet deze oplossing op samen op met de stakeholders
- Zet een partij in de lead die het overzicht bewaakt, het meest handig is hier de culturele makelaars voor in te schakelen
- De uitvoering monitoren dient aanbeveling, wellicht is het handig te starten eerst met een pilot
- Creëer een campagne waar voor de pilot gemeente de 'Culturenbox app' geïntroduceerd wordt
- Meet deze na een periode van 3 maanden

Nationaal erfgoed en jongerenculturen

Hoe kunnen jongeren een grotere stem krijgen in de erfgoedsector en hun culturele uitingen zichtbaar maken?

Hoe kan meer inzicht in jongerenculturen ons helpen bij het verbreden van ons begrip van nationaal erfgoed?

Uit de analyse blijkt dat het jongerenperspectief nooit is meegenomen in het nationaal erfgoed. Dit is veranderd door de digitale revolutie en zorgt voor nieuwe mogelijkheden

Digitaal erfgoed is kwetsbaar

- Infrastructuur is instabiel
- Geen borgingsplicht

Cultuurinstellingen weten niet hoe ze het jongerenperspectief kunnen verzamelen

- Jongeren krijgen niet de vrijheid om hun perspectief te delen
- Verzamelmethodes zijn niet geschikt/gericht op jongeren

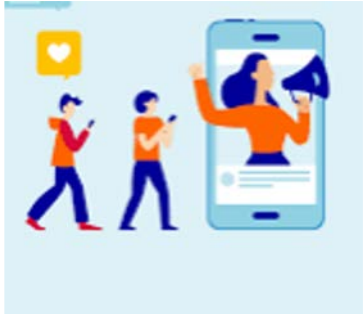

Diversiteit in jongerenperspectieven

- Diverse groepen jongeren bereiken is lastig

Campagne #Your Story - Our Future.

Een nieuwe manier van nationaal erfgoed verzamelen en borgen!

Wat is het?

Een landelijk campagne om jongeren hun verhaal over de coronacrisis te laten vertellen.

Voor wie is het?

- Jongeren
- Culturele instellingen
- Intermediaire partijen
- Nationaal archief

Hoe werkt het?

De campagne bestaat uit vijf stappen

1. Via social media platformen jongeren hun verhaal laten vertellen
2. Verhalen ophalen in experiencecentrums op festivals en (lokale) culturele evenementen
3. Tour door het land
4. Digitale expositie organiseren
5. Opbrengsten van de campagne archiveren

Oplossing 4b. Campagne Your Story - Our Future

Verder praten over deze oplossing?

Elsbeth van den Hazel
elsbethvdhazel1@gmail.com

Next steps

Oplossing

- Your Story, Our Future is een landelijke campagne om het verhaal van jongeren in de coronacrisis te borgen. De campagne bestaat uit vijf onderdelen waarmee we de verhalen van jongeren ophalen en zo borgen als immaterieel erfgoed.
- Door het internet is het voor het eerst mogelijk om de levensvisie en cultuur van jongeren te verzamelen en borgen. Deze campagne, waarin de coronacrisis het uitgangspunt is, vormt een pilot om de jongerencultuur op te slaan.

Knelpunt

- Musea e.d. weten niet hoe ze het perspectief van jongeren kunnen omzetten in nationaal erfgoed. Daarnaast hebben jongeren vaak te weinig historisch besef om zelf hun verhalen aan te bieden.

Stakeholders

- Culturele (erfgoed)instellingen zoals musea en archieven
- Intermediaire cultuurpartijen
- Belangenverenigingen voor en van jongeren
- Influencers en social media platforms

Impact & Effort

Impact:

Effort:

- Dit is de eerste keer dat er een poging wordt gedaan om landelijk het jongerenperspectief te borgen in nationaal erfgoed. Dat is revolutionair en kan voor nieuwe vormen van erfgoed borging zorgen.

- Aanjagers voor de campagne vinden
- Partnerschappen aangaan
- Geld vrijmaken voor de campagne
- Jongeren van begin af aan betrekken
- Campagne opzetten en uitrollen!

De 5 stappen in de campagne *Your Story – Our Future*

De campagne bestaat uit vijf stappen. Hieronder volgt een uitwerking daarvan.

1. **Via social media platformen jongeren hun verhaal laten vertellen.** Immaterieel erfgoed begint bij het verzamelen van verhalen. Om het jongerenperspectief te borgen, moet je zijn op de plekken waar jongeren zich bevinden. Social media zoals TikTok en Instagram zijn hier goede voorbeelden van. We kunnen deze jongeren bereiken door influencers jongeren op te roepen tot het delen van hun verhaal over de coronacrisis via tekst en beeld. Resultaat: heel veel korte (beeld)verhalen met het jongerenperspectief over hoe zij corona hebben beleefd.
2. **Verhalen ophalen in experiencecentrums op festivals.** Social media is geschikt om korte verhalen te verzamelen, maar niet om de lange verhalen op te halen. Daarnaast plaatsen jongeren liever successen op social media en niet hun zorgen. Daarom is de volgende stap van de campagne om op festivals en lokale culturele evenementen via een zogenaamd experiencecentrum met jongeren in gesprek te gaan over hun perspectief op de coronacrisis. Via spel en techniek kunnen jongeren hun verhaal kwijt. De methodes hiervoor moeten gevormd worden door interdisciplinaire teams bestaande uit bijvoorbeeld jeugdpsychologen, antropologen, sociologen, archivariissen, docenten en natuurlijk jongeren zelf. Intermediaire cultuurpartijen kunnen hierbij helpen, zij hebben ervaring met dit soort methodes maken. Deze experiencecentrums komen op verschillende soorten festivals en lokale evenementen te staan zoals Low Lands, Zwarte Cross, Opwekking, Rotterdams Carnaval, Piratenfestijn etc. Door op diverse evenementen te staan, ontstaat er diversiteit in de verhalen van jongeren.
3. **Tour door het land.** Met stap 1 en 2 hebben we al heel veel verhalen van jongeren opgehaald. Deze verhalen kunnen we versterken door objecten die gelieerd zijn aan de coronacrisis aan de verhalen te koppelen. Met deze verhalen en objecten komt er een tour door Nederland langs scholen/sportverenigingen/religieuze jongerenverenigingen etc. Tijdens deze tour krijgen de jongeren een workshop over nationaal erfgoed en waarom hun verhaal belangrijk is. Tijdens deze workshop is er wederom de mogelijkheid voor jongeren om hun verhaal over de coronacrisis te delen. Deze tour gaat vooral langs de plekken waar jongeren zijn die nog niet zichtbaar zijn geworden tijdens stap 1 en 2.

De 5 stappen in de campagne *Your Story – Our Future*

---

4. **Digitale expositie organiseren.** De opbrengst van de stappen 1-3 worden geëxposeerd in een digitale expositie. In het Amsterdam Museum is er momenteel de digitale expositie 'Corona in de stad', wat volgens directeur Judikje Kiers een succes is. Er zijn veel digitale bezoekers, ze krijgen veel positieve reacties en het museum heeft een nieuwe manier van werken geleerd. Zo merkte het museum hoe belangrijk het is om brede partnerschappen aan te gaan en zagen ze dat mensen blij waren met deze expositie omdat ze hun verhaal over de coronacrisis konden doen. Deze expositie is nog steeds een mogelijkheid om materiaal op te halen bij jongeren en laat aan jongeren zien dat hun verhaal ertoe doet.
5. **Opbrengsten van de campagne archiveren.** Na deze campagne is het natuurlijk belangrijk om het materiaal te borgen. Door de campagne uit te laten gaan van het Nationaal Archief, kunnen zij hierin het voortouw nemen. De Koninklijke Bibliotheek heeft ook ruime ervaring met het borgen van online nationaal erfgoed.

Opmerking

Deze campagne is zeer uitgebreid en vraagt om veel werk. Daarnaast zijn bovenstaande vijf stappen een manier om deze campagne uit te rollen, er zijn natuurlijk meer manieren te bedenken.

Deze campagne is een goede casestudie om nieuwe methodes uit te proberen voor het verzamelen van nationaal erfgoed. Op deze manier brengt de coronacrisis een nieuwe manier van nationaal erfgoed verzamelen voort.

Ik (Elsbeth van den Hazel) blijf graag betrokken bij het eventuele ontwikkelen van deze oplossing. En mochten er nog vragen/opmerkingen zijn over de gekozen stappen en methoden, dan beantwoord is deze graag.

Stichting de Nationale DenkTank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

Afsluiting

104

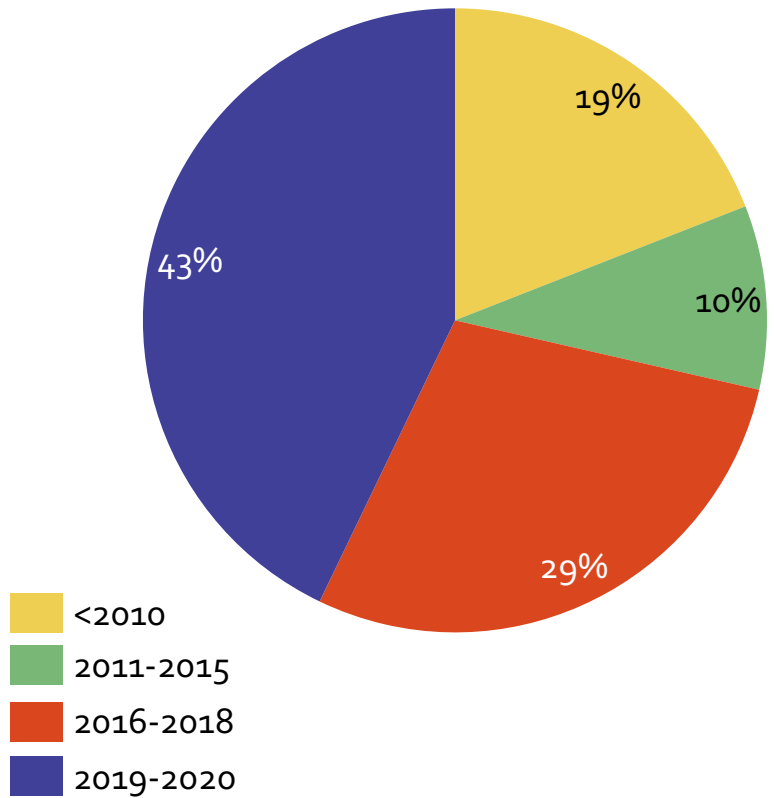
Appendix

108

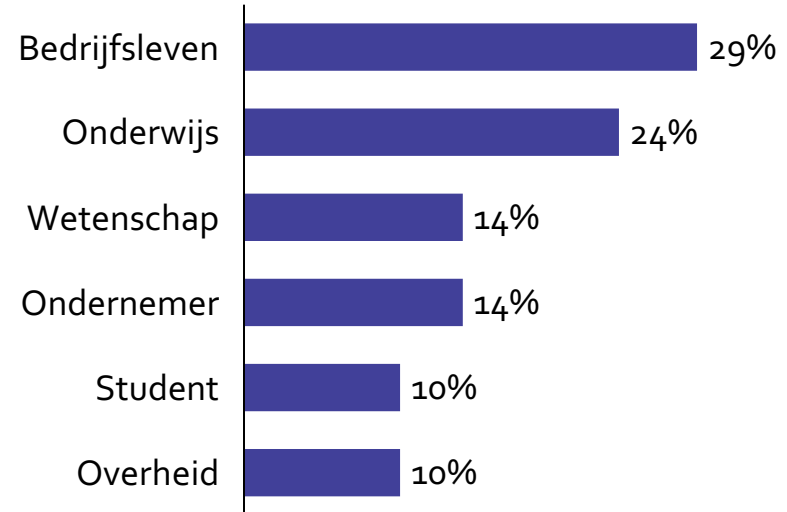

De 20 deelnemers van de Lenteschool vertegenwoordigen meer dan 10 jaargangen en gevarieerde studieachtergronden

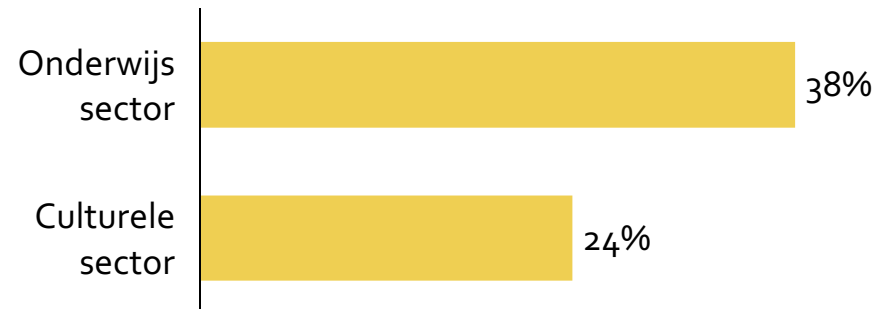
Verdeling van deelnemende groep naar NDT jaargang

Verdeling van deelnemende groep naar huidig werkveld

Ik heb directe affiniteit in de...

Ashmita Krishna Sharma

2010

Alex Rol

2013

Karima Hazzouti

2019

Aster van Tilburg

2011

Djuanti Tamsma

2020

Elsbeth van den Hazel

2019

Jonas Voorzanger

2015

Erik Roebroek

2010

Sem Nouws

2019

Godelieve Verburg

2020

Jurriaan Parie

2017

Siri de Vrijer

2017

Schoutje Schouten

2020

Bernadette Kruijver

2007

Hannah Edelbroek

2016

Deelnemers thema Cultuur

Deelnemers thema Onderwijs

Jaco van der Veen
2015

Thijs de Sterke
2020

Dorine van Haselen
Bureau

Karlijn Hermans
2019

Vivian Hemmelder
2016

Floris van der Gronden
2020

Organisatie NDT Lenteschool

Stichting de Nationale DenkTank

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam

Meer informatie?

Neem contact op met Dorine van Haselen
d.vanhaselen@nationale-denktank.nl

Stichting de Nationale DenkTank

3

Lenteschool 2021

7

Onderwijs

12

Cultuur

61

Afsluiting

104

Appendix (volgt mogelijk)

108

